

Project title: “Initiative for improving the capacity and accessibility of tourism destinations in the cross-border area”
acronym “Destinations for all”

Deliverable 3.1.1. Detailed study on the status and identification of measures for preservation of natural and cultural heritage, formulation of measures for future development and preservation

Municipality of Garmen

<http://destinationsforall.eu/>

The project is co-financed by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Cooperation Programme Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014 - 2020”.

The content of this document is sole responsibility of the Municipality of Garmen and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.

Abstract

REPORT 1

TOURIST REGISTER

Assessment of tourist potential, recommendations and measures for valorization, storage and promotion, including improving access to the tourist sites of Garmen municipality, tourist routes

Register of tourist resources of Garmen municipality, including sites and attractions in the field of tangible and intangible cultural and natural heritage Activity 1, sub-activity 1.1, 1.2, 1.3 and 1.4 of Contract No118/16.04.2018

INTRODUCTION

Report 1 is part of the Register a of tourist resources of Garmen municipality, including the sites and attractions in the area, the tangible and intangible cultural and natural heritage was developed within the framework of Contract No 118/16.04.2018 between BUL PRO CONSULTING EOOD and Garmen municipality, in implementation of a project under the subsidy contract B2.6c.09/28.09.2017 "Initiative to improve capacity and access to tourist destinations in the cross-border region" (acronym "Destinations for all") funded under the Cross-Border Cooperation Programme INTERREG V-A Greece - Bulgaria 2014-2020.

The report presents the results of the implementation of part of the sub-activities of *Activity 1: A detailed study of the status of natural and cultural heritage, as well as the formulation of measures for its future development and preservation, including:*

- **sub-activity 1.1** "Research and inventory, creation of a database (Excel register) of tourist resources on the territory of Garmen municipality, including text and visual data";
- **sub-activity 1.2** "Carrying out on-site inspections of sites, status surveys and making recommendations for their valorization, storage and promotion, including improving access to them";
- **sub-activity 1.3** "Identification of tourist routes including symbolic and attractive destinations and sites formulating appropriate measures for storage, valorization, promotion and development of tourist sites on the territory of Garmen municipality"
- **sub-activity 1.4** "Organization of a pilot tour of the selected routes for a group of 25 representatives of the municipalities of Garmen and Thassos" as a type of promotional tourist measure

from contract No 118/16.04.2018 concluded between BUL PRO CONSULTING and Garmen municipality.

In connection with the implementation of the above activities, a **Register of tourist resources of Garmen municipality was established, including the sites and attractions in the field of tangible and intangible cultural and natural heritage**, with the following:

- *assessment of tourist potential, including potential for inclusion in different types of tourism – cultural, historical, etc. for the sites*
- *recommendations for valorization, storage and promotion, including improving access to sites*
- *measures for storage, valorization, promotion and development of tourist sites*
- *andiidentified tourist routes, including landmark and attractive destinations and sites, separated by type of access /e.g. car, bicycle, etc./.*

Annex 1 to Report A is a database (Excel register) of tourist resources on the territory of Garmen municipality, including visual data structured in a picture array.

The necessary materials related to the organization of the pilot's activities (sub-activity 1.4) are prepared, including:

- *developed the main components in the organization of the pilot tour;*
- *developed a profile of the participants, which can be indicatively included in the pilot tour;*
- *developed a comprehensive program in Bulgarian and Greek;*
- *a detailed programme containing all the information about the sites of the route in Bulgarian is also being worked on, to be presented by a guide during the tour.*
- *a working route map in Bulgarian and Greek.*

I. THE RESULTS OF A SURVEY OF THE SITES (SPECIFICATION, HISTORICAL DATA, ETC.)

This part is covered by sub-activities 1.1 and 1.2 and presents the results of:

- study of site information from the Register - a short specification of the site;
- examination of historical data onsite in the Register;
- examining data on the condition of the siderite Register, including restorations/conservations carried out so far, etc. (where applicable);
- results of and performing on-the-spot inspections of the process, status surveys;
- recommendations for their valorization, storage and promotion, including improving access to them.

The survey will include a comprehensive review of the surveys carried out so far on the tourist sites, including in the field of intangible cultural heritage - publicly available information and submitted surveys/ documents by the Contracting Authority. As a result of the inventory of tourist sites, a list is compiled to examine the status of each of them, including carrying out on-site inspections (excluding intangible cultural heritage), the results of which are presented below.

The on-site inspections are aimed at field inspection of the status of the sites and collection of visual data. The surveys of the status of the sites supplement the information from the survey of the sites, which has achieved the information security for the creation of a database (Excel register) of the tourist resources on the territory of Garmen municipality, incl. textual and visual data.

The making of recommendations for valorization, storage and promotion, including improving access to tourist sites, is based on the database, including all the information studied and the results of on-site surveys of the sites. The recommendations take into account the restoration/conservation measures carried out so far (where applicable), promotion, etc., taking into account the effect of the measures applied.

II. Identification of tourist routes including iconic and attractive destinations

The main role in the planning of the routes is the assessment of tourist potential, including the potential for inclusion in different types of tourism – cultural, historical, etc. for the sites.

The identification of tourist routes includes:

- expert assessment of the potential of each of the sites to integrate into the different types of tourism (cultural, eco, spa, historical, etc.)
- identification of the most attractive objects to lead in the formation of the route;
- separation of routes by type of access /e.g. car, bicycle/ etc.;
- development of the main route information: route length, information about the relief and type of route, approximate time for the route / by mode of transport – e.g. walking, by bicycle, etc./, access with the respective modes of transport, existing sites on the routes, marking, etc.;
- Based on sub-activity 1.2. recommendations for valorization, storage and promotion, including improving access to tourist sites, will identify the specific measures for storing, valorizing, promoting and developing tourist sites on the territory of Garmen municipality, which will be under way in the development of the tourist program (Activity 2).

1. Assessment of the potential of each of the sites to integrate into the different types of tourism (cultural, eco, spa, historical, etc.)

The following table assesses the potential of each of the sites in the developed tourist register of the municipality of Garmen for inclusion in different types of tourism on a scale of 0 to 10, where 0 is a lack of potential and 10 is extremely high potential. The sites with a rating of 10 in the different tourist areas are identified as the main sites to be used to develop the different tourist routes. The sites with a lower rating are grouped by location and used for inclusion in tourist routes, with main attractions – the sites with the highest potential for attracting tourists.

Register Objects	Potential for inclusion in the different main types of tourism:						
	Cultural and cognitive	Health	Eco	Rural	Adventure	Led	Sports
1. The rock formation "GOAT'S STONE"	8	0	10	7	10	10	0
2. "Kara tash" (translated from Turkish "black stone")							
3. "Ali alan"	6	0	6	0	6	0	0
4. Landscape- historical park "Gradishte" in the village of Dolno Dryanovo	10	0	10	8	5	10	5
5. Ancient Roman City "Nikopolis ad Nestum"	10	0	5	7	5	8	0
6. Thracian settlement and sanctuary in the area "Gramadeto" around Garmen	4	0	4	4	0	0	0
7. Archaeological remains of the late ancient and medieval fortress "St. Archangels"	7	0	8	5	5	0	0
8. Rock Sanctuary "Kayaliiskite rocks"	5	0	10	8	8	0	0
9. The deep canyon of the Kanina River in the Blue pool area	0	0	10	5	8	0	5
10. Centuries-old plane trees in Garmen village (open-air museum)	10	0	10	4	0	8	0
11. Dark Forest Reserve	0	0	10	5	10	0	0
12. "Rai" Forest Park	0	0	9	3	9	5	0
13. KANINSKA ECO TRAIL	3	0	10	9	9	5	5
14. Eco trail Kovachevitsa - St. George Chapel – Bukov Dol Waterfall	3	0	10	9	10	10	0
15. Eco trail Kovachevitsa - St. Iliya	3	0	10	9	10	10	0
16. Manoilova Dupka Cave	0	0	6	0	6	0	0

Register Objects	Potential for inclusion in the different main types of tourism:						
	Cultural and cognitive	Health	Eco	Rural	Adventure	Led	Sports
17.Rizova Dupka Cave	0	0	6	0	6	0	0
18.Kovachevitsa Village – architectural reserve	10	0	9	10	3	3	0
19.Ognyanovo Village - Ognyanovo Mineral Springs	3	10	5	8	3	3	0
20.Leshten Village – authentic rural resort	10	0	5	10	3	3	8
21.Museum village of Skrebatno	10	0	0	3	0	0	0
22.Chapel "St. George" – the land of Kovachevitsa village	8	0	8	4	5	0	0
23.Chapel "Holy Trinity" – the land of Kovachevitsa village	8	0	8	4	5	0	0
24.Church St. Nicholas – Kovachevitsa	10	0	0	8	0	5	0
25.Church St. George" – Garmen	9	0	0	8	0	5	0
26.Church "St. Parashkeva" – Leshten	9	0	0	8	0	5	0
27.Church of the Assumption – Ognyanovo	6	0	0	6	0	5	0
28.Church of St. Dimitar" – Osikovo	8	0	0	7	0	5	0
29.Church of St. Dimitar" – Baldevo	8	0	0	7	0	5	0
30.Church St. Paraskeva – Skrebatno	7	0	0	7	0	5	0
31.Mosque – Dolno Dryanovo	7	0	0	7	0	5	0
32.INTERNATIONAL FOLKLORE FESTIVAL "SING AND DANCE TOGETHER"	10	0	0	10	0	0	0
33.Traditions and local customs	10	0	0	10	0	0	0
34. Cycling routes	3	2	10	8	10	10	3

Legend:

Main Object	Additional Object
-------------	-------------------

From the carried out assessment of the potential of the sites (cultural and historical, natural sites of intangible cultural heritage, etc.), as a priority and specialization and tourism in the town of Garmen, *having* and potential *for development* stands out in two combined types of tourism with main sites / tourist attractions as follows:

Cultural and cognitive and rural tourism

- Ancient Roman town "Nikopolis ad Nestum" and Centuries-old plane trees (open-air museum) in the village of Garmen and St. Constantine and Helena Church Georgi" – Garmen;
- Landscape -historical park "Gradishte" in the land of Dolno Dryanovo village;
- Architectural reserve Kovachevitsa village, incl. Church of St. Nicholas, Art Gallery with Studio "Uzunova House" and Art Gallery with Atelier "Kadema" and the chapels "St. George" and "St. Constantine and Helena". Trinity";
- Authentic rural resort village of Leshten, incl. Art Gallery with atelier "Leshten" and Church "St. Parashkeva" – Leshten;
- Archaeological remains of the late Ancient and Medieval Fortress of St. Archangels (1 km. from Dubnitsa village), incl. Chapel "Archangel Michael" (included as an additional site, but with significant potential for development).

Eco, health, adventure and cycling

- The village of Ognyanovo - Ognyanovo mineral springs;
- The rock formation "GOAT'S STONE" and "Black Rock", with mud sanctuary "Kayaliyska rocks", the Deep Canyon of the Kanina River in the area "Blue pool area", "Maintained Reserve"Dark Forest" - the land of Kovachevitsa village;
- Centuries-old plane trees in Garmen village (open-air museum)
- Landscape -historical park "Gradishte" in the land of Dolno Dryanovo village;
- Eco trail Kovachevitsa - Chapel "St. George" - waterfall "Bukov dol", Eco path Kovachevitsa - St. Iliya area in the village of Kovachevitsa, Kaninska eco-trail;
- Bicycle routes – from the village of Kovachevitsa to the chapel "St. George" and bicycle routes Kovachevitsa - maintained reserve "Dark Forest".

2. Identification of the most attractive objects

Based on the assessment, the most attractive tourist sites have been identified and specific **routes** have been developed, **described in detail in Report 1. A map with tourist routes has been prepared for them (Sub-activity 1.5), printed as e brochure with a circulation of 500:**

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ТУРИСТА

ЦЕНТРАЛЕН ДЕНОНОЩЕН ПОСТ НА ПЛАНИНСКА СПАСИТЕЛНА СЛУЖБА (СОФИЯ)
ТЕЛ. 02 963 20 00, 088 1470 или 0887 100 237

ПЛАНИНСКА СПАСИТЕЛНА СЛУЖБА БАЗА РОДОПИ
ТЕЛ. 0309 58336 088 1475 или 0887 100 245

Interreg
Greece-Bulgaria
European Regional Development Fund

ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ
ОБЩИНА ГЪРМЕН

КУЛТУРНО-ПОЗНАВАТЕЛЕН И СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ

АНТИЧЕН РИМСКИ ГРАД "НИКОПОЛИС АД НЕСТУМ"

ЕДИН ОТ ТРИТЕ ГРАДА, ОСНОВАНИ НА БАЛКАНСКИЯ ПОЛУОСТРОВ ОТ РИМСКИЯ ИМПЕРАТОР ТРАЯН В ЧЕСТ НА ПОБЕДАТА МУ НАД ДАКИТЕ ПРЕЗ 106 Г. ОТ Н.Е.

АРХИТЕКТУРЕН РЕЗЕРВАТ СЕЛО КОВАЧЕВИЦА

ВКЛЮЧВА ЦЪРКВАТА „СВ. НИКОЛА“, КИЛИЙНО И СВЕТСКО УЧИЛИЩЕ, 112 ЖИЛИЩНИ СГРАДИ И 5 СТОПАНСКИ ПОСТРОЙКИ.

АВТЕНТИЧЕН СЕЛСКИ КУРОРТ СЕЛО ЛЕШЕН

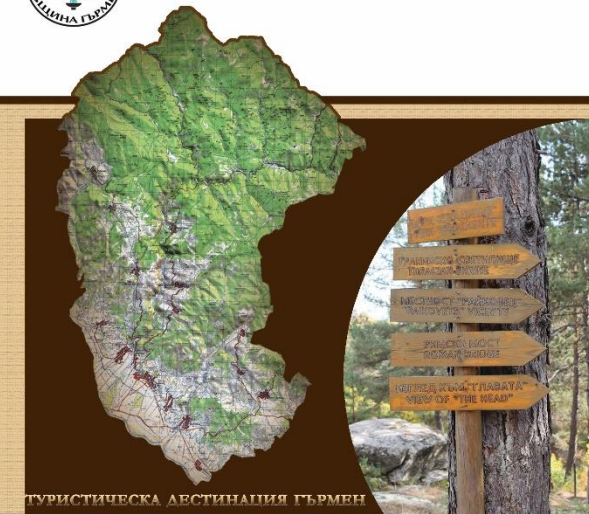
ЕДИН ОТ НАЙ-ПРИВАКТЕЛНИТЕ И АВТЕНТИЧНИ КУРОРТИ ЗА СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ, ПОПУЛЯРЕН С АВТЕНТИЧНИТЕ СИ СЕЛСКИ КЪЩИ.

ЛАНДШАФТНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПАРК „ГРАДИЩЕ“

ДРЕВНО ПРАИСТОРИЧЕСКО И ТРАКИЙСКО СВЕТИЛИЩЕ, КОЕТО Е ПОНЕ НА 7000 ГОДИНИ И Е ПО-СТАРО ОТ ПЕРПЕРИКОН. ЕДНО ОТ НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ЗАПАЗЕНИ СКАЛНИ СВЕТИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ, А ВЕРОЯТНО И НА ТЕРИТОРИЯТА НА ЕВРОПА. В ПАРКА ИМА 2 ЕКО ПЪТЕКИ, 3 ПАРКОВИ ЗОНИ, ТУРИСТИЧЕСКИ ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР, АЛПИЙСКА ПЪТЕКА, МЕСТА ЗА ОТАИХ И ДР.

КАРТАТА НА ОСНОВНИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ НА ОБЩИНА ГЪРМЕН Е СЪЗДАДЕНА В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОЕКТ „ИНИЦИАТИВА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАПАЦИТЕТА И ДОСТЪПА ДО ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕСТИНАЦИИ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РАЙОН“ С АКРОНИМ „ДЕСТИНАЦИИ ЗА ВСИЧКИ“, ФИНАНСИРАН ПО ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО „ИНТЕРРЕГ V-A ГЪРЦИЯ – БЪЛГАРИЯ“ 2014-2020“

ДОГОВОР ЗА СУБСИДИЯ
№B2.6c.09/28.09.2017 г.

ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ ГЪРМЕН

СПА, ЕКО, ПРИКЛЮЧЕНСКИ И ВЕЛОТУРИЗЪМ

СПА КУРОРТ - СЕЛО ОГНЯНОВО

ИЗВЕСТЕН БАЛНОВОЛОЖКИ ЦЕНТЪР, ЧИЙТО НАЙ-ПОПУЛЯРЕН И ГОЛЯМ МИНЕРАЛЕН ИЗВОР Е ПОЗНАТ ПОД ИМЕТО МИРОТО. МНОЖЕСТВОТО ХОТЕЛИ ПРЕДАДАТ ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ЦЕЛОГОДИШЕН СПА ТУРИЗЪМ.

ВЕКОВНИТЕ ЧИНАРИ В СЕЛО ГЪРМЕН (МУЗЕЙ НА ОТКРИТО)

НА ВЪЗРАСТ НАД 600 Г. С ВИСОЧИНА 24 МЕТРА И 10,50 МЕТРА ОБИКОАКА, ТЕ СА ЧАСТ ОТ МИТИЧНАТА СИЛАВА МАГНА.

ЕКОПЪТЕКИ, ПОДХОДАЩИ ЗА ПЕШЕХОДЕН/ВЕЛОТУРИЗЪМ

- ПЕШЕХОДНИ/ВЕЛО МАРШРУТИ:
- ДОЛИНАТА НА РЕКА КАНИНА, МЕСТНОСТ "СИНИЯТ ВИР"
 - ДО МЕГАЛИТНО ТРАКИЙСКО СВЕТИЛИЩЕ "КОЗИ КАМЪК"
 - ДО ПАРАКЛИС "СВ. ГЕОРГИ" В БАЗИСОТ ДО С. КОВАЧЕВИЦА
 - ДО ПОДАДЪРЖАН РЕЗЕРВАТ "ТЪМНАТА ГОРА"
 - ДО ВРЪХ "БЕСАЕТ"

(НАЧИНЪТ НА ДОСТЪП В РАЗЛИЧНИТЕ ЧАСТИ ОТ МАРШРУТИТЕ Е ОТБЕЛЯЗАН НА КАРТАТА.)

КОНТАКТИ

ОБЩИНА ГЪРМЕН

ТЕЛ. 07523/20 40; 07523/20 47
ФАКС: 07523/31 79; 0751/6 10 62
Е-МАИЛ: oba_garmen@abv.bg
ОФИЦИАЛЕН САЙТ: WWW.GARMEN.BG

АНТИЧЕН РИМСКИ ГРАД НИКОПОЛИС АД НЕСТУМ

ТЕЛ.: 0894 34 90 39

ЛАНДШАФТНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПАРК "ГРАДИЩЕ"

ТЕЛ.: 0882 966 788

УЕБ САЙТ: WWW.SVETILISHTE.COM

ИСТОРИЯ ПРИРОДА КУЛТУРА МИНЕРАЛНИ ИЗВОРИ

III.

Organization of a pilot tour of the selected routes for a group of 25 representatives of the municipalities of Garmen and Thassos as a type of promotional tourist measure (sub-activity 1.4)

In planning the pilot tour, the identified tourist routes (sub-activity 1.3) are used.

Main components in the organization of the pilot tour:

Purpose of the tour: Presentation of the main attractions of *Garmen Municipality* in order to promote it as a tourist destination

PARTICIPANTS:

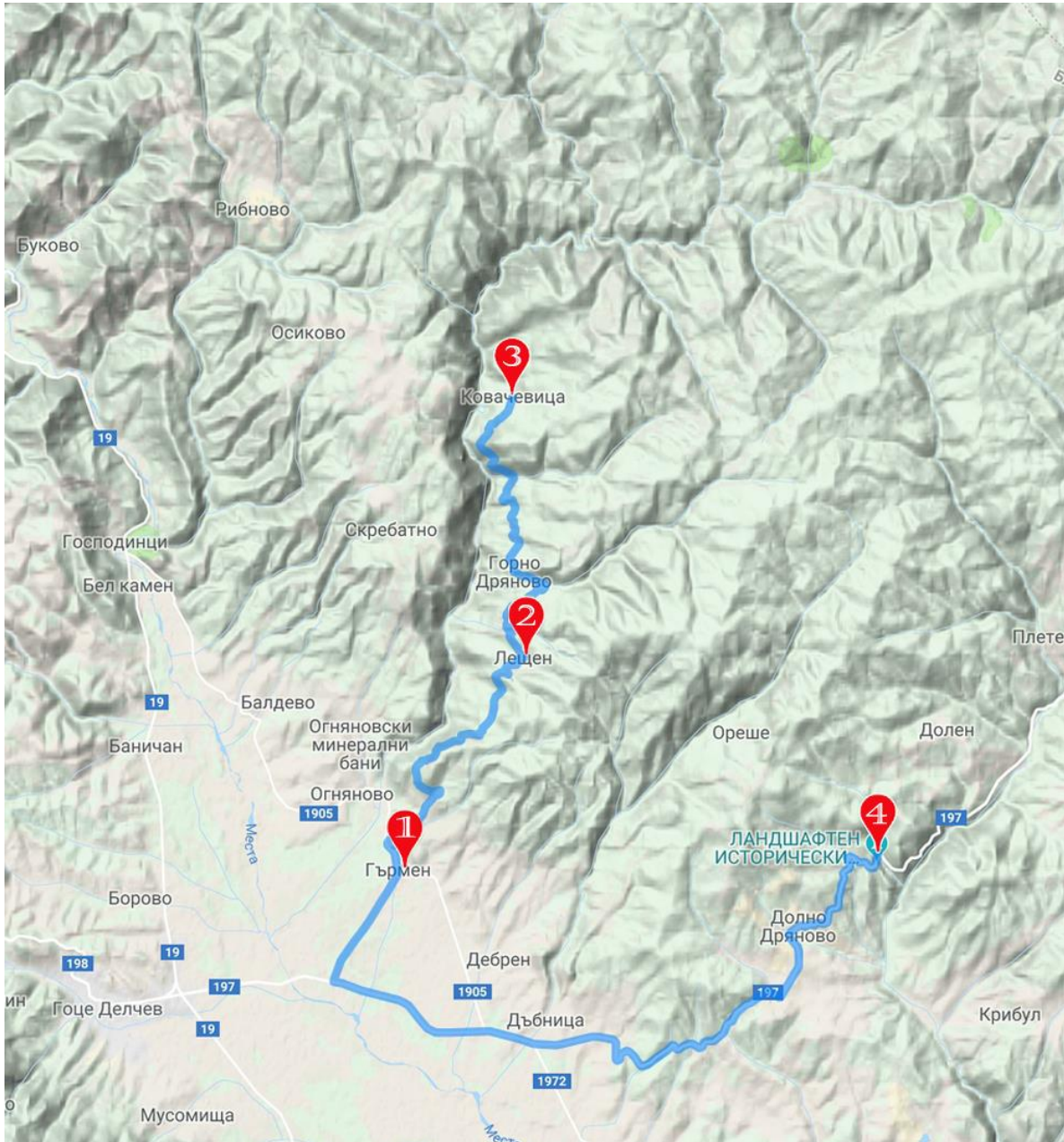
- from GREECE (with accommodation at the expense of the Contractor)
- from BULGARIA

Profile of the participants: *the pilot tour is part of the promotional activities of Garmen tourist destination, the participants are persons representing organizations through which information about the sights can reach potential tourists.*

Invitations have been made for the participants containing the planned duration of the tour, date, place and time of the start, etc. Greek (Annex 2.1 and 2.2).

Photographs and textual material from the event, which will be held on 19.10, will be provided to local tourist sites (hotels, etc.), as well as summarized for publication on the websites of local tourist sites and the municipality, in order to raise guests' awareness about the tourist routes in the region.

Route map:

I. VILLAGE OF GARMEN AND NIKOPOLIS AD NESTUM

2. VILLAGE OF LESHTEN

3. VILLAGE OF KOVACHEVITSA

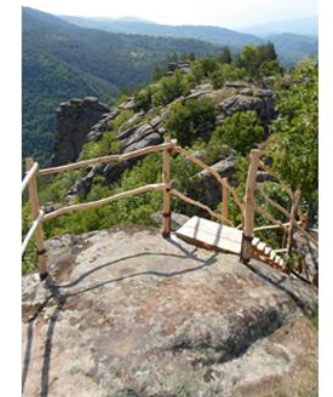

DURATION
TIME FOR VISITING THE PRIME SITES, IN TOTAL: ~5 HOURS (280 MIN.)
TIME FOR BREAK/LUNCH: 40 MIN.
TIME FOR TRANSPORTATION: 1 HOUR AND 20 MINUTES
TIME FOR VISITING EXTRA SITES: 1 HOUR AND 40 MINUTES.

LENGTH TOTAL
48,3 KM

TYPE OF TRANSPORT
MOTOR TRANSPORT

4. HISTORIC LANDSCAPE PARK "GRADISHTE" NEAR VILLAGE OF DOLNO DRYANOV

IV. APPLICATIONS

Appendix 1: Database (Excel register) of tourist resources on the territory of Garmen municipality, including text and visual data – in the excel register, links to visual data to each of the sites (where applicable) – created a picture array according to the structure of excel register of tourist sites – only on electronic medium

Appendix 2: INVITATION TO PARTICIPATE IN A PILOT TOUR IN GARMEN MUNICIPALITY – in Bulgarian and English;

Appendix 3: Short PROGRAM AND ROUTE OF A PILOT TOUR IN GARMEN MUNICIPALITY – in Bulgarian and English;

Appendix 4: Detailed PROGRAM AND ROUTE OF A PILOT TOUR IN GARMEN MUNICIPALITY – in Bulgarian

Appendix 5: Route map – in Bulgarian and English

Project title: “Initiative for improving the capacity and accessibility of tourism destinations in the cross-border area”
acronym “Destinations for all”

Deliverable 3.1.1. Detailed study on the status and identification of measures for preservation of natural and cultural heritage, formulation of measures for future development and preservation

Municipality of Garmen

<http://destinationsforall.eu/>

The project is co-financed by the European Regional Development Fund (ERDF) and by national funds of the countries participating in the Cooperation Programme Interreg V-A “Greece-Bulgaria 2014 - 2020”.

The content of this document is sole responsibility of the Municipality of Garmen and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries the Managing Authority and the Joint Secretariat.

Interreg
Greece-Bulgaria

ДОКЛАД 1

ТУРИСТИЧЕСКИ РЕГИСТЪР

Оценка на туристически потенциал, препоръки и мерки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до туристическите обекти на община Гърмен, туристически маршрути

Регистър на туристическите ресурси на община Гърмен, в т.ч. обектите и атракциите в областта на материалното и нематериалното културно и природно наследство
Дейност 1, поддейност 1.1, 1.2, 1.3 и 1.4 от Договор №118/16.04.2018 г.

bulpro
consulting

юни 2018 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
I.	7
РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.)	7
A. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО	8
1. ОБЕКТ № TOG1: СКАЛНОТО ОБРАЗУВАНИЕ „КОЗИЯ КАМЪК“	8
2. ОБЕКТ № TOG2: „Кара таиш“	10
3. ОБЕКТ № TOG3: „Али алан“	12
4. ОБЕКТ № TOG4: Ландшафтен исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново	13
5. ОБЕКТ № TOG5: Античен римски град Никополис ад Нестум	22
6. ОБЕКТ № TOG6: Тракийското селище и светилище в местността „Грамадето“ около Гърмен	24
7. ОБЕКТ № TOG7: Археологически останки от късноантична и средновековна крепост до с. Дъбница	25
B. ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ	27
8. ОБЕКТ № TOG8: Скално светилище „Каялийските скали“ в землището на село Ковачевица	27
9. ОБЕКТ № TOG9: Дълбокият каньон на река Канина в местност „Синия вир“	30
10. ОБЕКТ № TOG10: Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	31
11. ОБЕКТ № TOG11: Резерват „Гъмната гора“, село Ковачевица (Поддържан резерват)	32
12. ОБЕКТ № TOG12: Лесопарк „Рая“, село Долно Дряново (преди праисторическо и тракийско светилище Градище)	34
C. ЕКОПЪТЕКИ И ВЕЛОМАРШРУТИ	35
13. ОБЕКТ № TOG13: КАНИНСКА ЕКОПЪТЕКА	35
14. ОБЕКТ № TOG14: Екопътека Ковачевица - параклис „Свети Георги“ - водопад Буков дол	37
15. ОБЕКТ № TOG15: Екопътека Ковачевица – местност „Свети Илия“, с. Ковачевица	39

D.	ПЕЩЕРИ.....	41
16.	ОБЕКТ № TOG16: Пещера „Маноилова дупка“ край с. Рибново	41
17.	ОБЕКТ № TOG17: Пещера „Ризова дупка“, село Ковачевица	42
E.	АРХИТЕКТУРНИ РЕЗЕРВАТИ И ДРУГИ	42
18.	ОБЕКТ № TOG18: Село Ковачевица – архитектурен резерват.....	42
19.	ОБЕКТ № TOG19: Село Огняново - Огняновски минерални извори	45
20.	ОБЕКТ № TOG20: Село Лецен – автентичен селски курорт.....	46
21.	ОБЕКТ № TOG21: Музей, село Скребатно	48
F.	ХРАМОВЕ.....	49
22.	ОБЕКТ № TOG22: Параклис "Свети Георги"	49
23.	ОБЕКТ № TOG23: Параклис "Света Троица", с. Ковачевица.....	50
24.	ОБЕКТ № TOG24: Църква "Свети Никола", с. Ковачевица	50
25.	ОБЕКТ № TOG25: Църква „Св. Георги“, село Гърмен	51
26.	ОБЕКТ № TOG26: Църква „Света Параскева“, село Лецен	52
27.	ОБЕКТ № TOG27: Църква „Успение Богородично“, село Огняново	53
28.	ОБЕКТ № TOG28: Църква „Св. Димитър“, село Осиково	54
29.	ОБЕКТ № TOG29: Църква „Св. Димитър“, село Балдево	55
30.	ОБЕКТ № TOG30: Църква „Св. Параскева“, село Скребатно.....	55
31.	ОБЕКТ № TOG30: Джамия, село Долно Дряново	56
G.	НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	57
32.	№ TOG32: МЕЖДУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ „ДА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО“	57
33.	№ TOG33: Традиции и местни обичаи	57
II.	59
	Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации	59
1.	Оценка на потенциала на всеки от обектите да се интегрира в различните видове туризъм (културен, еко, СПА, исторически и т.н.).....	60
2.	Идентифициране на най-атрактивните обекти.....	66

2.1.	Най-атрактивни обекти в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“	66
2.2.	Най-атрактивни обекти в направление „Еко, здравен, приключенски и велотуризм“	67
3.	Основна информация за разработените маршрути.....	69
3.1.	Основен Маршрут 1: село Гърмен - село Лецен - село Ковачевица - Ландшафтно-исторически парк „Градище“, село Долно Дряново	69
3.2.	Маршрут 2: СПА туризъм – Огняново с кратки посещения на културно исторически забележителности/ с велопреходи до атрактивни забележителности.....	76
3.3.	Маршрут 3: село Ковачевица - Еко-пътека Ковачевица - параклис “Свети Георги”	85
III.		89
	Мерки за съхранение, валоризиране, промотиране и развитие на туристическите обекти на територията на община Гърмен (под-дейност 1.3)	
	89
1.	Мерки за съхранение, валоризиране и развитие на обектите	89
2.	Общи препоръки и мерки за промотиране.....	101
IV.		104
	Организиране на пилотна обиколка на избраните маршрути за група от 25 представители на общините Гърмен и Тасос, като вид промоционална туристическа мярка (под-дейност 1.4)	104
V.		108
	ПРИЛОЖЕНИЯ	108

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият Доклад е част от Регистъра на туристическите ресурси на община Гърмен, в т.ч. обектите и атракциите в областта, материалното и нематериалното културно и природно наследство е разработено в рамките на Договор №118/16.04.2018 г. между „БУЛ ПРО КОНСУЛТИНГ“ ЕООД и Община Гърмен, в изпълнение на проект по Договор за субсидия B2.6с.09/28.09.2017 „Инициатива за подобряване капацитета и достъпа до туристически дестинации в трансграничния район“ (кратко наименование „Дестинации за всички“), финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция - България 2014-2020, Приоритетна ос 2 „Устойчива и адаптираща се към климатичните промени трансгранична територия“ (2. A Sustainable and Climate adaptable Cross-Border area), Инвестиционен приоритет 6с „Съхранение, защита и промотиране на природното и културно наследство“, в рамките на втория прием на проекти по програмата. Проектът се изпълнява в партньорство между община Гърмен (България) и община Тасос (Гърция) и е насочен към *проучване на туристическия потенциал и развитие на туризма в трансграничния район.*

В рамките на Договор №118/16.04.2018 г. е включено ефективно проучване, планиране и промотиране на туристическите ресурси на общината, които да доведат до увеличаване на туристическия поток, в т.ч.:

- *проучване и подобряване на информационната осигуреност с данни за туристическите ресурси в община Гърмен;*
- *адекватно планиране на мерките за развитие на туризъм, в съответствие с изискванията на Закона за туризма;*
- *създаване на методологична основа за измерване на туристическите потоци и броя на посещенията на територията на община Гърмен и община Тасос.*

Докладът представя резултатите от изпълнението на част от поддейностите на *Дейност 1: Подробно проучване на статуса на природното и културно наследство, както и формулиране на мерки за бъдещото му развитие и съхранение,* в т.ч.:

- **поддейност 1.1** „Проучване и инвентаризация, създаване на база данни (Excel регистър) на туристическите ресурси на територията на община Гърмен, в т.ч. текстови и визуални данни“;
- **поддейност 1.2** „Извършване на огледи на място на обектите, обследвания на статуса и извеждане на препоръки за тяхната валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до тях“;

- **поддейност 1.3** „Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации и обекти формулиране на подходящи мерки за съхранение, валоризиране, промотиране и развитие на туристическите обекти на територията на община Гърмен“
- **поддейност 1.4** - Организиране на пилотна обиколка на избраните маршрути за група от 25 представители на общините Гърмен и Тасос, като вид промоционална туристическа мярка

от Договор №118/16.04.2018 г., сключен между „БУЛ ПРО КОНСУЛТИНГ“ и Община Гърмен.

Във връзка с изпълнението на горепосочените дейности е създаден **Регистър на туристическите ресурси на община Гърмен**, в т.ч. обектите и атракциите в областта материалното и нематериалното културно и природно наследство, съдържащ:

- *оценка на туристически потенциал, в т.ч. потенциал за включване към различни видове туризъм – културен, исторически и т.н. за обектите*
- *препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обектите*
- *мерки за съхранение, валоризиране, промотиране и развитие на туристическите обекти*
- *идентифицирани туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации и обекти, обособени по вид на достъпа /напр. автомобил, велосипед и др./.*

Приложение 1 към настоящия Доклад е база данни (Excel регистър) на туристическите ресурси на територията на Община Гърмен, в т.ч. визуални данни, структурирани в снимков масив.

Подготвени са необходимите материали, свързани с организирането на пилотната обиколка (поддейност 1.4), в т.ч.:

- *разработени основните компоненти при организацията на пилотната обиколка;*
- *разработен профил на участниците, които индикативно могат да бъдат включени в провеждането на пилотната обиколка;*
- *разработена цялостна програма на български и гръцки език;*
- *разработена е и подробна програма, съдържаща цялата информация за обектите от маршрута на български език, която да бъде представена от гид по време на обиколката. Осигурен гид, който да представя информацията на гръцки език;*
- *разработена карта на маршрута на български и гръцки език.*

I. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.)

Настоящата част е в обхвата на поддейност 1.1 и 1.2 и представя резултатите от:

- проучване на информация за обектите от Регистъра - кратка спецификация на обекта;
- проучване на историческите данни за обектите от Регистъра;
- проучване на данни за състоянието на обектите от Регистъра, в т.ч. извършвани до момента реставрации/ консервации и др. (където е приложимо);
- резултати от извършени огледи на място на обектите, обследвания на статуса;
- препоръки за тяхната валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до тях.

Проучването ще включва цялостен преглед на извършени до момента проучвания на туристическите обекти, в т.ч. в областта на нематериалното културно наследство - публично достъпна информация и предоставени проучвания/ документи от Възложителя. В резултат на инвентаризацията на туристическите обекти е съставен списък за обследване на статуса на всеки от тях, в т.ч. извършване на огледи на място (с изключение на нематериалното културно наследство), резултатите от които са представени по-долу.

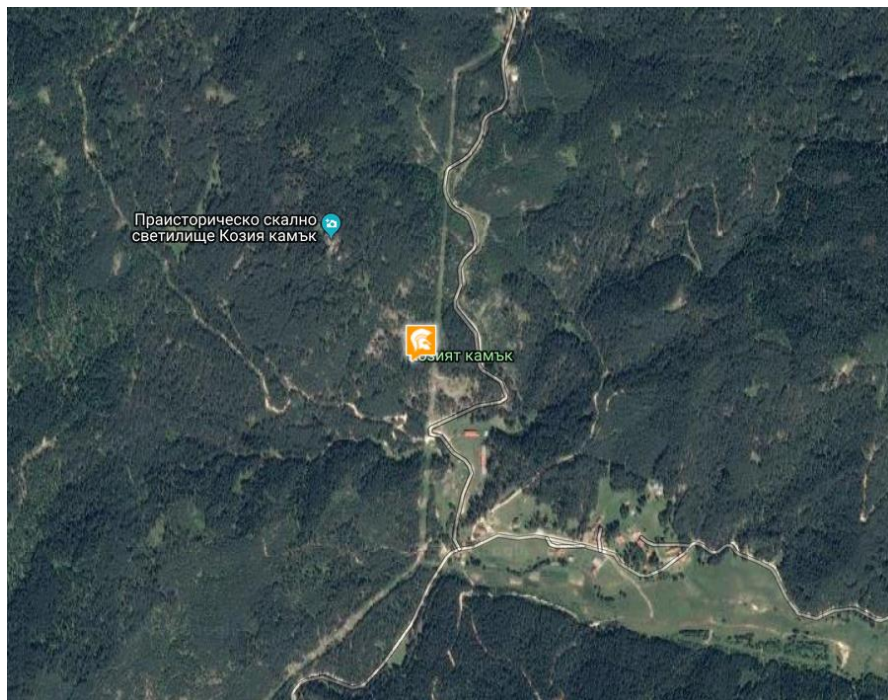
Огледите на място, имат за цел обследване на терен на статуса на обектите и събиране на визуални данни. Обследванията на статуса на обектите допълват информацията от проучването на обектите, с което е постигната информационната осигуреност за създаване на база данни (Excel регистър) на туристическите ресурси на територията на община Гърмен, в т.ч. текстови и визуални данни.

Извеждането на препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до туристическите обекти се основава на базата данни, включваща цялата проучена информация и резултатите от обследванията на място на обектите. Препоръките отчитат извършените до момента мерки за реставрация/ консервация (където е приложимо), промотиране и др., като вземат предвид и ефекта от прилаганите мерки.

А. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО И ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

1. ОБЕКТ № ТОG1: СКАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ „КОЗИЯ КАМЪК“

1.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Скално образувание „Козият камък“ (0.6 ха) в землището на село Ковачевица - обявено за природна забележителност със заповед № 1187/09.04.1976 г. на МГПП. Код в Регистъра на МОСВ: Код в регистъра: 245.

Намира се на 14 км северно от село Ковачевица.

Проучвания на обекта сочат, че местността е

скално светилище. „Кози камък“ е разположен в югозападното подножие на връх Беслет (Западни Родопи). Високата около 30 м скала е сакрализирана, а достъпът до върха ѝ е осигурен от тясна и стръмна, изсечена още в древността, каменна пътека (стълба), която води към върха. Стълбата се изкачва стръмно нагоре преминавайки през три "порти".

„Козият камък“ е с площ от около 300 кв. м. При направени през 1983 г. археологически експедиции са изследвани издълбаните още в древността 120 еднакви по диаметър и дълбочина дупки в скалното образувание. Разположени в определени геометрични редове, те са подобни на описаните в архео-астрономическата литература „дупки“, датирани от 3000 г. пр. Хр. в Европа, Русия и др. Древногръцкият философ и историк Херодот сочи именно Родопите (може би в този дял на планината) за вероятното място на прочутия Дионисиев храм, светилище на тракийското племе беси. Възможно е тяхната астрономическа култура да е била толкова висока, че да е позволила изработване на „звездна карта“ върху скалните повърхнини, дело на жреците на бог Дионисий Сабазий. Тези научни хипотези привличат множество изследователи и туристи към интересната местност „Козият камък“.

1.2.Резултат от оглед на място

От върха на местност „Козият камък“ се открива невероятно красива панорама към прочутите „Каялийски скали“ и към далечните върхове на Пирин планина на запад.

1.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

През 2015 г. изследвания на специалисти от обсерватория „Звездно общество IAU A79“ стигат до извода, че най-старата астрономическа карта в Европа се намира в местността Кози камък под връх Беслет. Тя е изследвана още в далечната 1987 година от екип преподаватели на Софийския университет „Свети Климент Охридски“. Учените са били категорични, че мястото е било и светилище, камък“ е някогашен тракийски култов обект. „Там е имало древно светилище още през Бронзовата епоха. Върху скали чрез дупки са изобразени Слънцето, съзвездия и планети. Дупките са изключително правилни и точни, сякаш са пробити с лазер. те са прецизна звездна карта, на която са още съзвездията Цефей и Касиопея. Предполага се, че картата е направена от цивилизация, предхождаща нашата“, казва Иван Богданов - координаторът на обсерваторията.

Астрономите от обсерваторията, търсейки подкрепата на учени от цялата страна поемат инициативата през 2015 г. тази древна астрономическа карта да бъде под включена егидата на ЮНЕСКО.

1.4.Препоръки за валоризация/ съхранение/ промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ 3D заснемане на обекта;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

Основен проблем свързан с обекта са вандалски иманярски набези, като дори през 2005 г. са извършени взривявания в местността. Като природна забележителност, с

цел **опазване на скалното образувание**, в Регистъра на природните забележителности на МОСВ е посочен следния **забранителен режим** на дейности:

1. Забранява се да се секат, кастрят и повреждат дърветата, както и да се късат или изкореняват всякакви растения
2. Забранява се пашата на какъвто и да е добитък и през всяко време
3. Забранява се преследването на дивите животни, птиците и техните малки и развалянето на гнездата и леговищата им
4. Забранява се да се разкриват кариери за камъни, пясък и пръст, с което се провежда и изменя естествения облик на местността и включително водните течения
5. Забранява се чупенето, драскането и повреждането по какъвто и да е начин, сталактити, сталагмити и други скални образувания в пещерите
6. Забранява се извеждането на интензивни и голи главни сечи
7. Забранява се всякакво строителство
8. Разрешава се воденето на санитарна сеч и изваждане престарелите дървета с влошени декоративни качества

Всички мерки за опазване на обекта се съгласуват с МОСВ.

2. ОБЕКТ № ТОG2: „Кара таш“

2.1. Спецификация на обекта и исторически данни

„Кара таш“ (в превод от турски „черният камък“) е мегалитно светилище, което се намира на източния склон на едноименния връх в Западните Родопи, в землището на село Ковачевица. Мегалитното светилище „Кара таш“ е регистрирано през 2006 г. при теренните обхождания в рамките на комплексната научна експедиция „Тракийски светилища от Западните Родопи, Пирин и Рила“ проведена между 2001 и 2007 г. Тя е организирана от ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, НАИМ при БАН – София и Регионален етнографски музей – Пловдив. В експедицията участват проф. Васил Марков, доц. Алексей Гоцев, Ангел Янков, Михаил Ваклинов, докторанти и студенти от Студентския научноизследователски клуб за древни култури при специалност „Културология“ в ЮЗУ – Благоевград, както и студенти от НБУ – София. В последния етап в проучванията се включват и археоастрономите д-р Алексей Стоев – Държавна обсерватория „Юрий Гагарин“ – Стара Загора и д-р Пенка Мъглова – Институт за изследване на Слънцето и Земята при БАН.

„Кара таш“ е едно от светилищата съсредоточени в западното и югозападното подножие на най-високия връх на хребета Дъбраш – Беслет, където са локализирани мегалитните светилища „Кози камък“, „Али алан“, „Кара кая“ и „Селанов бук“. Обектът е разположен на рид с ориентация север - юг. Скала с височина около 15 метра се извисява в края на рида, а няколко групи от по-малки скали заемат пространството източно и североизточно от нея. Достъпът до светилището се осъществява по пътека от северната страна. Според проф. Васил Марков топонимът „Кара таш“ (черният камък) е свързан със символиката свързана с анатолійската Велика богиня майка – Кибела и култовите практики, следи от които са регистрирани на терена в обхвата на светилището.

В подножието на скалата екипът на проф. Марков открива и регистрира керамични фрагменти от I хил. пр. Хр.

Според Марков древните траки обитавали района са ползвали активно в своите култови практики светилищата в района на р. Вищерица. Той разглежда обектите като свети места носещи „следи“ от двуборческият мит, разиграл се между ураничния бог и антагониста и по двата бряга на средното течение на реката. На територията на старото Водно стопанство „Вищерица“ е регистрирано и значително древнотракийско поселение, датиращо от Желязната епоха, Трако-римската и късната Антична епохи.

2.2. Резултат от оглед на място

Обектът е труднодостъпен и не може да бъде посетен.

2.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

2.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

По-нататъшни археологически проучвания на мегалитното светилище „Кара таш“.

Подобряване на достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

3. ОБЕКТ № ТОG3: „Али алан“

3.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Тракийско мегалитно светилище, вероятно изградено и ползвано от тракийското племе Беси. Открито е от една от научноизследователските експедиции в рамките на проект „Древнотракийски светилища от Западните Родопи“, организирана от ЮЗУ „Неофит Рилски“ през юни 2005 г.

При светилището се наблюдава съчетание между скална арка и каменен котел разположен на върха на сакрализирана в древността скала. Според проф. Васил Марков при този обект, може да се предположи, че първоначално участващият в обряда е преминавал през каменната арка, „провирайки се със лъчите на слънцето“ от юг на север, за което свидетелстват кръглите вкопавания в скалата оформена като площадка в южното подножие на скалата, служели вероятно за възлияния, които се практикували преди обредното слизане в подземния свят. След това вероятно посвещаваният поклонник се отправял в посока запад/северозапад - посоката на смъртта и достигал върха на свещената скала, където се извършвало обредното потапяне в котела. При това светилище не се наблюдават ограничения за достъп до свещеното място както при светилището Кози камък, което кара проф. Марков да предположи хипотезата, че инициациите при светилището „Али алан“ не са имали затворен характер.

Голямото съсредоточване на значими скални светилища в западното и югозападно подножие на връх Беслет, към които се числи и скалното светилище Каялийски скали, подкрепя първоначалната хипотеза на проф. Марков, доц. Гоцев и д-р Янков, че този топоним може да се свърже с етнонима на бесите, а върхът да се интерпретира като символ на космическата планина.

В западното и югозападно подножие на най-високия връх на хребета Дъбраш – Беслет, който може би съдържа в себе част от етнонима на бесите, са съсредоточени четири значими и проучвани от няколко научни експедиции скални светилища – „Кара таш“, „Али алан“, „Селанов бук“ и „Кози камък“.

3.2. Резултат от оглед на място

Обектът се намира в труднодостъпна местност, която не може да бъде посетена.

3.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

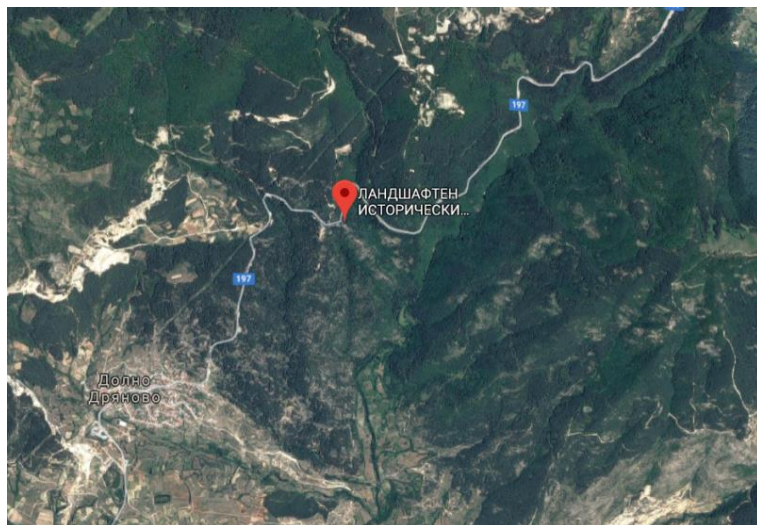
не

3.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Продължаване на историческите проучвания на обекта, за да се определи значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта.

4. ОБЕКТ № ТОG4: Ландшафтен исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново

4.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Новооткритото халколитно селище (V хилядолетие пр. н.е.) и светилище от късната желязна епоха (VI-II в. пр.н.е.) е уникална симбиоза на рядък природен феномен с тракийски кутов център. Древните траки превръщат този природен феномен в свое светилище, като изсичат в скалите различни кръгове, големи човешки стъпки и трон с кутови цели. „Градището“ –

така наричат местните хора странния каменен ансамбъл от гигантски профили на мъже, животни костенурки, змии, риби, птици, гъби, който се намира на 5 километра от село Долно Дряново, община Гърмен на пътя за Сатовча. До 2000-та година тази каменна скулптурна изложба на открито е позната само на поколения местни овчари, дървосекачи и ловци, които възприемали каменните фигури за игра на природата. Става дума за **древно праисторическо и тракийско светилище**, което е поне на 7000 години и е по-старо от Перперикон, твърдят археолози. **Това е едно от най-големите запазени скални светилища на територията на България, а вероятно и на територията на Европа.**

Най-ранните следи от човешко присъствие се отнасят към късната каменно-медна епоха - края на V хилядолетие пр. н.е., а най-късните археологически материали датират от късноримската епоха (III-IV в.от н.е.). Праисторическите съдове са изработвани на ръка или с помощта на грънчарски калъпи. При декорацията на керамиката са използвани различни техники - врязана, набодена, отпечатана, рисувана, като най-широко застъпено е рисуването с графитна боя. Графитната рисунка е нанесена прецизно, орнаменталните композиции са умело балансирани,

а сивкавият метален блясък на графитните линии се откроява на фона на тъмната, излъскана повърхност на съдовете.

Допълнителен колорит в орнаменталните схеми внасят запълнените с червена и жълтеникава минерална боя полета. Най-многобройни на територията на светилището са културните следи, оставени от тракийското население през III – II в. пр. н.е., което е използвало това място като светилище. Скалното светилище на траките в м. Градище притежава всички основни характеристики на този тип обекти – каменни заграждения, депа за дарове в скални цепнатини и ниши, глинени олтари.

Най-интересни до сега са проучените основи на зидове от сгради, или зидове, които ограждат сакрални пространства, издигнати върху скални масиви. Изключителен паметник е и откритият глинения олтар – „есхара“ с връзана украса по повърхността, който се свързва с практикуване на възлияния и други религиозни обреди. Откритите движими археологически ценности също са характерни за светилищата – глинени съдове, лампи, глинени тежести за стан и прешлени за вретена, железни оръдия на труда. Датировката на тези находки показва, че светилището е било използвано най-интензивно за религиозни нужди в периода III-II в. пр. н. е. и в римската императорска епоха - II – IV в. от н.е.

Археологически проучвания

Светилището е открито през ранната пролет на 2000 г. от покойният проф. Тодор Бояджиев при едно от поредните му пътувания из Родопите. Първите археологически проучвания доказаха, че на това място се откриват културни следи от праисторическата и античната епоха. В резултат на проведеното проучване, обектът в м. Градището **е обявен за недвижима културна ценност с национално значение**. Проф.Тодор Бояджиев започва своите археологически проучвания през 2000 г., а след неговата смърт разкопките в района на светилището продължават под ръководството на доц.Анелия Божкова (НАИМ) и гл.ас.Надежда Тодорова (СУ "Климент Охридски"), които в периода от 10 април до 23 април 2008 г. провеждат спасителни археологически сондажни проучвания. Научен консултант на екипа е доц. д-р Красимир Лещаков (СУ “Св. Климент Охридски”). Извършени са множество сондажи като общата проучена площ възлиза на 150 m², като установената дебелина на културните напластявания варира от 0,50 до 1,50 m.

По време на проучването е открита битова керамика работена на грънчарско колело и на ръка, както и фрагменти от покривни керемиди, добре запазени глинени тежести за вертикален тъкачен стан, глинени прешлени за вретено, фрагменти от античен кратер, амфорна тара. Интерес представлява и

фрагментирания пиранос, строителна керамика – главно покривни керемиди, както и натрошени и по-добре запазени животински кости. Всички гореспоменати артефакти са датирани от края на Желязната епоха.

Поради ограничения характер на проучването характерът и функцията на каменните съоръжения не са били определени със сигурност. Една от възможните интерпретации, основана на формалното сходство, е те да представляват надгробни могили с каменен насип. Трябва да се отбележи обаче, че за момента няма категорични свидетелства за наличието на гробни съоръжения или следи от извършени погребения в границите на въпросните съоръжения. Не може да бъде изключена възможността каменните струпвания да са имали единствено култово - символичен характер и да са функционирали като своеобразни депозитории за дарове поставяни от поклонниците на свещеното място.

Напластявания от периода на късната Халколитна епоха са регистрирани в границите на три от открити в естествено оформени скални процеци. Керамичният комплекс от тази епоха според археолозите е хомогенен в типологическо отношение. Открити са фрагменти от паници, купи, амфоровидни съдове, гърнета, чаши, миниатюрни форми. Специален научен интерес представлява украсата по откритите съдове, където в декорацията са използвани разнообразни техники – врязана, набодена, отпечатана, рисувана. Предварителните резултати от обработката на керамиката, формалните белези на съдовете и основните характеристики на украсата дават основание комплексът да бъде отнесен към самия финал на късната Халколитна епоха – началото на IV хил.пр.Хр или първата половина на т.нар Преходен период от Халколит към Бронзова епоха.

Според доц. Божкова, скално-култовият комплекс е използван от тракийските племена населяващи района и е значително по-древен от Перперек. Основания за нейните твърдения дават запазените следи от пещи за жертвоприношения, абсолютно кръгли ритуални издълбавания дупки върху скалите, конфигурирани във формата на някои съзвездия.

Мегалитната арка на територията на светилището се използва от местните жители от незапомнени времена за традиционни народни обредно-магически действия (за лекуване на женско безплодие и други тежки заболявания). Според местните жители от Долно Дряново, т.нар. "провиралище" "мушилка", или "промушвачка" се използва за традиционни народни обредно-магически действия за лекуване на женско безплодие и други тежки заболявания. Преминавайки през нея рано сутрин при изгрев слънце, "лекуваният" изоставя старите си дрехи във самата арка, или край нея и остава по-нови, т.е. придобива нова същност, "ражда се" за нов

живот. Остава монети в дар за полученото здраве върху южния камък на арката. Там са поставяни и червените конци, с които предварително е измерван болния. На базата на семантичния анализ на обряда е възможно тълкуване на лечебния ритуал, като артефакт от обряда на обезсмъртяването в Древна Тракия, осъществяван чрез слизване в „подземния свят.“

Мегалитната арка е само една от десетките каменни конструкции, сред които фигурират много зооморфни каменни фигури оприличени на земноводни, влечуги и антропоморфни скали. Проф.Бояжджиев дава условни наименования на гигантските антропоморфни мегалитни късове с форма на човешки глави като: "Тангра 1,2 и 3", но колегите му по-скоро дискутират главите като "Владетел – 1, 2 и 3". Каменните лица могат да бъдат забелязани само под определен ъгъл, като за учените няма съмнение, че мегалитните късове и валуни са допълнително обработвани от човешка ръка, каквато практика се среща в много от другите древни тракийски светилища като Белинташ, светилището край с. Дъждовница и др. Археолозите работили по обекта са се натъкнали на големи количества фрагментирана керамика, датирана основно от края на Желязната епоха и късната Античност.

Върху издаващ се на юг скалист нос, са изсечени множество групи ями с кръгла форма, чиито диаметър се движи между 0,15 и 0,20 m и дълбочина между 0,10 и 0,15 m. Всички мегалитни обекти са добре ориентирани по една от осите изток-запад или север-юг. При последните археологически разкопки е открит много рядък паметник – запазено глинено огнище с красива геометрична и растителна украса. Разкритите останки от древните зидове са частично консервирани.

Има предположения, че оттук е минавал търговски път, свързващ акваторията на Тасос с Пистирос (в близост до с. Ветрен). Светилището на Дионис под връх Острец над гр.Велинград е лежало на същия древен път.

Обредно - култовите практики при мегалитното светилище са проучени в рамките на проект "Културно-историческо наследство от земите на тракийските сатри", в който участват "Университетски научноизследователски център за древни европейски и източносредиземноморски култури"; "Правно-исторически факултет - катедра Обща история"; "Факултет по изкуствата - катедра Музика" при ЮЗУ "Неофит Рилски" гр.Благоевград; Национален археологически институт с музей при БАН - секция "Тракийска археология"; Национална астрономическа обсерватория "Юрий Гагарин"; РИМ - Благоевград и ГИМ Разлог.

Скалният комплекс обхваща доста голям район и многобройни скални групи. Забележителен е елементът, който наричат "мушилка", "промушвачка" или "Чистилище". Върху два заоблени скални къса е нахлупен трети като каскет, така

че се образува малка арка. Мегалитната терминология и досега не е строго дефинирана, така че промушвачката може да се означава като долмен (от бретонски – каменна маса) или като трилит (от гръцки – три камъка). Не е ясно, дали двата носещи камъка са специално забити в терена или са издатъци на матерната скала. Не е ясно дали хора са положили отгоре им третия камък или захлупването им е геологична случайност. Добре балансираната конструкция говори по-скоро за човешка намеса.

Други скални елементи са например “патицата” и “главата на Тангра”. За тях е трудно да се прецени дали са моделирани от човешка ръка или от геологични фактори. Но и те не са градежи, а са оформени в скалата. Наред с изброените елементи, където човешкото участие е под въпрос, в скалния комплекс се срещат и други, които са типични за т.нар. скално изсечени обекти или светилища. Такива са специфичните неголеми кръгли отвори, несъмнено издълбани от хора и най-вероятно предназначени да дават опора на дървена конструкция върху скалата. За древно човешко присъствие говорят и останки от твърде стара керамика. У нас има доста подобни обекти, които се различават по степента, с която човекът е обработил скалата, а съответно и по възрастта си – от неолита през бронзовата до желязната епоха. Общо взето колкото по-слабо е обработена скалата, толкова по-стар е обектът, по-малко време е бил ползван активно и по-отдавна е бил изоставен (не е бил сечен с по-съвършените железни сечива). Обектите, където скалата е силно обработена, са ползвани като свещени места в продължение на хилядолетия и носят следите от усъвършенстването на оръдията на труда (каменни, бронзови, железни). Прекрасен пример е феноменалният Перперикон с неговата 6000-годишна история на обитаване. А тук в Гърменския скален ансамбъл става дума за обект на 7 000 години.

В Ландшафтно-исторически парк „Градище“ е създадена екопътека от три части:

Изградената екопътека има за цел осигуряване на пешеходен достъп до Ландшафтно-исторически парк „Градище“. Пътеката е с дължина 900 – 1000 м. и ширина - 1,50 м. Трасето започва от местността „Равнищата“ в землището на село Долно Дряново, минава по поречието на река Бистрица и стига до Ландшафтно-исторически парк „Градище“, придържайки се към съществуващи пътища. Пътеката се състои от три части:

Екопътека №1 от местността „Равнищата“ до подножието на „Градище“, като в близост до река Бистрица се предвижда изграждане на Кът за отдих. Той е разположен в близост до туристическия обект (от южната страна) и в него има изградени: Покрит заслон, изработен от дърво; Тоалетна – изработена от дърво;

Маси и пейки – 1 брой маса и 4 броя пейки изработени от дърво; Открито огнище; Кошчета за боклук.

От „Кът за отдих“ тръгва един лъч (Екопътека №2) към съществуващ римски мост и “Момин вир”. Втори лъч се отделя от Екопътека №2 (на около 30 м.) и тръгва в северозападна посока, като се включва в съществуваща пътека от „Градище” (Екопътека №3). По трасето на екопътеката са изградени 3 пешеходни моста, премостващи река Бистрица.

Всички тези съоръжения с изключение на основите на мостовете са от естествени материали – дърво и скални облицовки. По трасето на екопътеката са поставени указателно табло и стрелки, информационни и образователни табели.

Легенда за Правия камен

“Каменият” представлява скални образувания с интересна форма. Там са извършвани древни ритуали за здраве. Вярва се, че преминаването през него лекува хора, които не могат да ходят. Изцерявало жени от безплодие, а неми деца и възрастни проговаряли след извършване на ритуала. За целта се използвал червен конец, дълъг колкото ръста на болния. Той трябва да мине през „мушилката” рано сутрин, облякъл върхна стара дреха. След това тя се сваля и се оставя на скалата. Човекът, който има нужда от изцерение хвърля монета като отплата за изчистването от болестите. Смята се, че този ритуал е свързан с обряда за обезсмъртяването в Древна Тракия.

Легендата, разказана от баба Кадифе Петралик от село Долно Дряново:

Каменият е от незапомнени времена. Щом го видиш мълчиш, докато свърши ритуалът, не приказваш. Изотдолу влизаш и почукваш... Требва да го събудиш. “Идеме да ни дадеш лек. Молиме да ни помогнеш”, казваш. Създаден е от Аллах за помощ на хората, и християни могат да отиват, всякакви... Той е един за всички – дали е Господ, Аллах, всякой го казва как е преведено. „Минаваш отдолу, вземаш един вестник, запалваш го и го хвърляш напред да изгори пред теб. Тия сили не ядат, те не са материални – ни домати, ни леб... Само ще им хвърлиш – за обичая, да покажеш, че ги уважаваш – малко трици, брашно... И ще сложиш тук вода с шишето, от тая водичка ще се умиеш. И като застъпиш едно цървено конче от отдолу до отгоре, ако е на мъничко дете – отпускаиш, защото то ще расте.. Ако е възрастен човек, точно си го мерваиш или малко поотпускаиш, за да има повече деня. Застипаши на ногата и го опъваиш нагоре. Както ще изсъхне тази водичка, така всичко ще изсъхне – лошо, болести, напрежение... Само твоят конец като поседи, да видиш лек!”, казва баба Кадифе.

Легендата гласи, че камъкът лекува срещу “уроки, лоши очи, уплах...” Също и за “който си няма деца”. „Когато е за деца, трябва да се гледа месечината да се

пълни. За да може жената да наедрее, да забременее“, реди баба Кадифе. А човек се лекува, когато мине през процеп между скалите, наричан от местните “привиращка“. Процепът е в скална форма, намираща се до самия прав камък (Прав камен).

4.2.Резултат от оглед на място

Пълна обиколка на парка със спокойно разглеждане на всички културни и природни забележителности може да отнеме 10-12 часа. Уникалното е, че в интересна и красива природна среда се намират археологически останки от праистория, консервирани и експонирани, странни и забележителни природни образувания, геоложки кът с красиви мостри на всички каменни видове в района, алпийски атракцион в гората, малък информационен център с водачи, санитарни възли с осигурен достъп, места за лагеруване и палатки.

Ландшафтно-исторически парк „Градище“ е съчетание на природа (ландшафт) с различни по - стари исторически свидетелства, представени на подчертано доминиращ природен фон (горски, скални, ливадно - пасищни ландшафта).

В „Градище“ има три паркови зони: Крайпътна (Западна), Централна (зона на Светилищата) и Източна. Изграждането на трите зони е свързано с внимателна анранжировка при "боравене" с природните дадености. Това е наложено и от изискването за минимално визуално замърсяване на околната средата.

Първа паркова зона – Крайпътна/западна. В тази зона са разположени:

- Туристически информационен център;
- Заслон с огнище;
- 2 броя беседки;
- 4 броя тоалетни;
- Пречиствателен модул за отпадни води;
- Скален експозиционен комплекс (СЕК) под името "Чечки скали", без аналог не само в страната. Скалният комплекс по същество ще представлява музейна експозиция (сбирка) на открито;
- Паркинг (на пътя Долно Дряново - Сатовча / на входа на Ландшафтно-исторически парк „Градище“);
- Мостове, платформи, парапети, укрепени стъпала и стълби;

- Атракционно осветление на забележителните места, както и захранване с електричество на сградата, паркинга и атракционния център за деца с Алпийската пътека.

Втора паркова зона – Светилищата/Централна. В тази зона са разположени:

- беседка за наблюдение и отдих;
- Алпийска пътека;
- Мостове, платформи, парапети, укрепени стъпала и стълби;

Трета паркова зона – Бистришки каньон/Източна

- Заслон с огнище;
- Беседка;
- Мостове, платформи, парапети, укрепени стъпала и стълби.

4.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Ландшафтно-исторически парк „Градище“ е изграден по съвместен проект с гръцката община Тасос „Повишаване на атрактивността на трансграничния регион Тасос - Гърмен чрез повишаване стойността на местните природни ресурси“ на стойност 1 851 008 евро. Договор № В1.11.16 от 14.03.2011 г. Година на реализация: от 14.03.2011 - до 14.03.2013 г./ 24 месеца. В него са обособени три паркови зони. Проектът включва обособяване на екопътеки, паркинг, трафопост, пречиствателен модул за отпадни води, осигури се водоснабдяване, монтираха се тоалетни, беседки, детски съоръжения. Монтирано е атрактивно осветление на археологически обекти и природни обекти, има туристически информационен център, заслони, мостчета по трасето и други необходими за туристите съоръжения като стълби, парапети, укрепени стъпала. В изграждането на парка се търси максимална комплектност при много удачно вписване на техническите елементи, нужни за отдих и туризма в околния ландшафт.

Като част от проекта са проведени и археологически разкопки, с които да се установи по-точно хронологията на обекта. Тези проучвания регистрират следи от човешко присъствие от края на V-то хил.пр.Хр. и от Късната Античност (III-IV в.сл.Хр.).

4.4.Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Препоръки за Ландшафтно-исторически парк „Градище“: Да се извърши историческо/ археологическо проучване и обследване за консервационни мерки

на поне една археологическа структура, в близост до Втора паркова зона – Светилищата/Централна в Ландшафтно-исторически парк „Градище”.

Препоръки за светилището в местността „Градище”:

Необходимо е на подходящи места до или срещу обектите, откъдето се открива добра видимост за различните елементи на скалния ансамбъл, да се построят специални съоръжения – покрити тераси със стъклени ограничения за по-добра видимост, от където да се наблюдават скалните обекти.

Върху табели 80 см на 120 см. да бъдат поставени табели, които да осветляват смисъла на това светилище, от кога датира и кой го е използвал, както и разяснения за различните скални елементи от общи ансамбъл. Българското население е в по-голямата си част застаряващо, а все пак любопитството идва с годините. В местността няма указатели за най-древните вестители на нашата история. Липсата на информация е основен проблем.

Необходимо е да се вземат спешни мерки за охрана и опазване на Светилището при село Долно Дряново като неопенимо национално културно и историческо наследство. Необходимо е да се направят квалифицирани физични и геоложки проучвания с прилагане на подходяща специализирана апаратура и методики поне на централната тройка хълмове. Желателно е тези проучвания да предхождат археологическите разкопки. Поради евентуалната връзка на Светилището с българския епос Веда Словена в района следва да бъдат направени и сериозни етнографски и лингвистични изследвания.

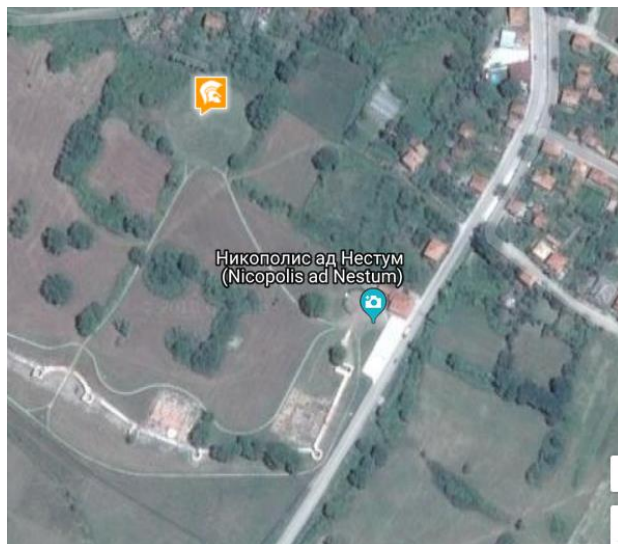
След съответните исторически проучвания, разкопки, консервация и подходяща подготовка **Светилището при село Долно Дряново би могло да се превърне в един от най-атраktivните обекти за културен туризъм на Балканския полуостров.**

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в основно направление културно-познавателен туризъм и допълнително направление „еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атраktivни дестинации на настоящия документ;
- ✓ 3D заснемане на обекта/ на части от него;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атраktivни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

5. ОБЕКТ № ТОG5: Античен римски град Никополис ад Нестум

5.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Никополис ад Нестум е един от трите града, основани на Балканския полуостров от римския император Траян в чест на победата му над даките през 106 г. от н. е., наречен е „Град на победата при Места” и е запомнен като Градът на Места (на латински Nikopolis ad Nestum). Това е един от малкото запазени антични градове в България и единствен в Родопите от периода на римското владичество на Балканите. Намира се на изхода на село Гърмен, на 7 км. преди Гоце Делчев. Никополис

ад Нестум е разположен на пътя, свързващ Егейския бряг с главния военен път Виа Егнация през Родопите, Тракийската низина и Филипополис (днешен Пловдив). Това благоприятства за формирането му като център с икономическо, политическо и културно значение в периода на своя разцвет през периода 2-6 век. В края на VIв градът е разрушен от славяни и авари. През средновековието върху развалините му възниква селище, което загива при походите на кръстоносците. На част от мястото са открити останки от българско селище, а в югоизточната част на укрепения град – турски чифлик. Там строежите се различават на вид. В резултат на археологически разкопки, проведени в периода 1980 – 1984 г. и през 2007 г., са проучени изцяло южната крепостна стена с портала, голяма част от източната и западната стена. Много добре личат останките от високите крепостни стени, с които е бил ограден градът. Разкрита е банята с много добре запазена пещ, съблекалнята, хладен и горещ басейн. Проучено е и богато жилище с вътрешен двор, с мраморна колонада и покрит портик. В глинен съд върху тухления под в ъгъла на най-голямото помещение са намерени 137 монети от византийския император Юстин. Част от тях са били разсечени на половина, с цел размяна при употребата им. Открити са още оброчен релеф от Тракийския конник, статуя на Хермес, надгробна плоча, стъклени, бронзови и керамични съдове и други. „Никополис ад Нестум” е обявен за археологически и архитектурен паметник от античността и средновековието.

5.2. Резултат от оглед на място

Обектът е един от най-атрактивните на територията на община Гърмен, привличащ туристи и с потенциал за включване в различни маршрути. Налична е

инфраструктура за посещения, както и допълнителни туристически услуги, в т.ч. беседа с аниматор.

5.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Име и номер на проекта: ПРОЕКТ №1 “Градът на победата до Места - възстановяване и поддържане на обект на културно наследство.

Година на реализация: от 30.11.2006 - 31.05.2008 г./ 18 месеца, финансиран по Програма ФАР, Трансгранично сътрудничество България – Гърция 2004. Популяризира привлекателността на община Гърмен чрез създаване на иновативни и алтернативни туристически продукти.

ПРОЕКТ №2 “Консервация, реставрация и социализация на късно античен град Никополис ад Нестум”. Проектът бе финансиран по ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г. , Операция 3.1: „Подобряване на туристическите атракции и свързаната с тях инфраструктура” договор № BG161PO001/3.1-03/2010/026

Година на реализация: 23.11.2011 - 23.11.2013 г./ 24 месеца
Резултати: Обединяване туристическото предлагане на античния град Никополис ад Нестум в единен атрактивен туристически комплекс; Интегриране на Никополис ад Нестум в комплексна туристическа оферта на община Гърмен.

Цели:

Създаване на необходимите условия за предоставяне на един пълноценен пакет туристически услуги на територията на община Гърмен, отговарящи на изискванията и потребностите на съвременния турист, ориентиран главно към т.нар. „специализиран” или “алтернативен” туризъм и популяризиране на общината като място на древна култура.

Резултат от изпълнението на проекта: подобряване, обновяване и доразвиване на съществуващите туристически атракции в община Гърмен и популяризиране на общината като място за развитие на културен, балнеоложки и други видове алтернативен туризъм.

Друга информация:

Реставрация и консервация на късно античен град “Никополис ад Нестум :

- Източна крепостна стена с кули № 6 и № 7 ; Южна крепостна стена с кули № 1 и № 2 ; Античните терми; Направено ефектно осветление на крепостна стена, кули, терми, перистилна сграда;

Изградена алейна мрежа; изградена приемна зона с разширение на съществуващия паркинг за посетители; изградена чешма; изграден своеобразен

амфитеатър – амфитеатрални седалки на север от Термите – място за екскурзоводна беседа и наблюдение на консервираните и експонирани останки на Термите; Доставено туристическото атракционно влакче; Доставено оборудване за Грънчарска работилница; Доставено римско облекло - Женско облекло - женски туники, женски сандали, пала (женска горна дреха), женски тоги. Мъжко облекло туники, мъжки сандали, тоги, колани; Бойно облекло: Плащ тип сагум, калиги (военна полуботуши), калцеи, колани, римски копия, щита и мечове. Доставено оборудване за атракция „Стрелба с лък“.

5.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Необходимо е **поддържане на обекта** и инфраструктурата за туристически посещения, които са в добро състояние.

Включването му в **различни дейности по промотиране** (организиране на средновековни фестивали/ исторически възстановки и т.н., свързани с историята на обекта) ще засилят интереса на потенциалните туристи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в основно направление културно-познавателен туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ 3D заснемане на обекта;
- ✓ за обекта има заснет рекламен филм, които може да бъде включен в общ филм за дестинацията Гърмен;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

6. ОБЕКТ № ТОG6: Тракийското селище и светилище в местността „Грамадето“ около Гърмен

6.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Намира се на 2,5 км югоизточно от "Никополис Ад Нестум", в местността "Грамадето". В местността „Грамадето“ на 3 км. югозападно от село Огняново са открити солидни основи изградени от дялан камък и хоросан. Съобщава се за извадени двойни мраморни полуколонни със спойка от олово, долиуми и др. По повърхността били разпръснати камъни, фрагменти от тухли, керемиди и битова керамика. Предполага се съществуването на значително селище.

В местността Грамадето се намира археологическият обект "Базилика". При разкопките, проведени 1978 – 1979 г. тук е разкрита трикорабна базилика от елинистически тип с обща дължина 24,71 м.

6.2.Резултат от оглед на място

Не са извършвани археологически и исторически проучвания на обекта, липсва подходяща инфраструктура за посещения.

6.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

6.4.Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Предприемане на археологически и исторически проучвания на обекта, за да се определи значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта.

7. ОБЕКТ № ТОG7: Археологически останки от късноантична и средновековна крепост до с. Дъбница

7.1. Спецификация на обекта и исторически данни

Късноантичната и средновековна крепост Градище е известна и като Свети Архангел. През 1965 година крепостта е обявена за архитектурно-строителен паметник на културата от античността и средновековието с национално значение.

Градище/Св.Архангел се намира на едноименното възвишение, на 1.06 км северно по права линия от центъра на село Дъбница. На лице са два укрепителни пояса. Вътрешният е силно разрушен. От външния на места са запазени известни части, които достигат на височина до 1.5 м. Стената следва конфигурацията на терена, затова формата на крепостта е неправилна. В северозападния ъгъл се намират основите на кула с размери: североизточна стена - 4.45 м, северозападна - 3.84 м, югозападна и югоизточна по 4.6 м. Сега кулата отчасти е затрупана. Основите и са изградени от ломен камък, споен с бял хоросан, широки са 1.4 м. Вътрешния крепостен зид е на около 10 м навътре от външния. Той е заграждал най- високата част - цитаделата. В северната и част се намира водохранилище изградено от камък и хоросан, покрито с полуцилендричен каменен свод. В най-високата част личат основите на църква. Крепостта е съществувала през късната античност и Втората българска държава. Мястото е било населено и по времето на траките и римския период.

Най-интересната част в тази местност, която може да бъде посетена и днес е катакомбата с аязмото, чиято вода никога не пресъхва, дори и в най-големите

горещини. Лято и зима нивото му е едно и също. Преселилите се от Старо Ловча християни са го нарекли Свети Архангел Михаил. В катакомбата е организиран параклис, наречен „Свети Архангел Михаил“.

През 2007 г. в село Дъбница е създадена работилница за възраждане на занаятите по проект, финансиран от Програма ФАР ТГС България – Македония. Тя представя разнообразни дейности и услуги за туристи, както за индивидуални, така и за групови посещения. Предлага уроци за изработка на тъпани и тамбури, използвайки старинна ръчна технология, традиционни пафти и съответстващите им тъкани колани (и двата продукта се изработват, използвайки традиционна технология), традиционни цървули, декоративни възглавници, метли и др. В работилницата се предлага и демонстрация за туристи на използваните разнообразни ръчни технологии и възможност за туристите да вземат лично участие в работата и/или да закупят някои от продуктите. РВЗ изпълнява и специфични клиентски поръчки за изработка на определени продукти.

7.2.Резултат от оглед на място

Късноантичната и средновековна крепост Градище е интересен исторически обект, върху който са извършвани археологически проучвания в далечното минало, но не са предприети мерки за реставрация и консервация на крепостта. Местността е жертва на иманярски набези, в следствие на които има разкопани дълбоки дупки. През 2015 г. общинското ръководство изпраща писмо до Министерство на културата, с молба за обособяване на самата територия, на която се намира катакомбата (параклиът „Свети Архангел Михаил“) - археологически паметник с местно значение, имащ потенциал да прерасне и в национално значение. Все още местността е в процес на проучване значението и статута на обекта, за да може да се предприемат мерки за съхранение, реставрация и консервация. Параклиът „Свети Архангел Михаил“, създаден в катакомбата с аязмото може да бъде посетен, въпреки труднодостъпната местност.

Работилницата за възраждане на занаятите е достъпна за лица с ограничена подвижност.

7.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

7.4.Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Продължаване на археологическите проучванията на късноантичната и средновековна крепост Градище, известна като Свети Архангели, местността на катакомбата (параклиът „Свети Архангел Михаил“) , за да се определи

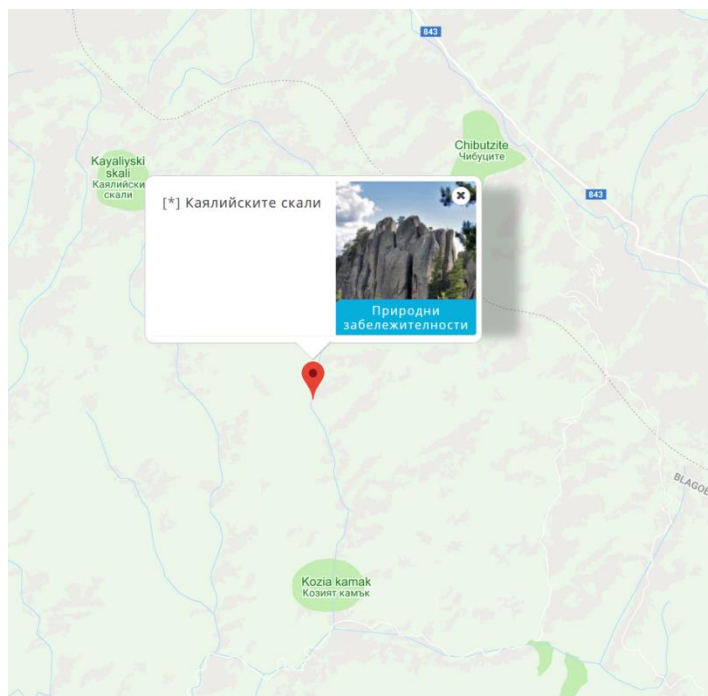
значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта (съхранение, реставрация и консервация, подобряване на достъпа, включването му в различни маршрути и протиране).

В. ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ

8. ОБЕКТ № ТОG8: Скално светилище "Каялийските скали" в землището на село Ковачевица

8.1. Описание на обекта

Обектът е природна забележителност, обявена със Заповед No.PД418 от 14.11.1995 г., бр. 105/1995 на Държавен вестник, Код в Регистъра на МОСВ: 245.

Скалното светилище "Каялийските скали" се намира в местността "Каялиецо", на 16 км по асфалтов път североизточно от центъра на с.Ковачевица, на 4 км по черен път северно-североизточно от местността "Беслет", водещ до подножието на светилището. Намират се на 1500-1600 м надморска височина.

Скалното светилище "Каялийските скали" е регистрирано през 2006 г. при теренните обхождания в рамките на комплексната научна експедиция "Тракийски

светилища от Западните Родопи, Пирин и Рила" проведена между 2001 и 2007 г. Тя е организирана от ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград, НАИМ при БАН – София и Регионален етнографски музей – Пловдив. В експедицията участват проф.Васил Марков, доц.Алексей Гоцев, Ангел Янков Михаил Ваклинов, докторанти и студенти от Студентския научноизследователски клуб за древни култури при специалност „Културология” в Югозападния университет – Благоевград, както и студенти от НБУ – София. В последния етап в проучванията се включват и археоастрономите д-р Алексей Стоев – Държавна обсерватория "Юрий Гагарин" –

Стара Загора и д-р Пенка Мъглова – Институт за изследване на Слънцето и Земята при БАН.

Светилището е разположено сред вековна гора от бял бор и смърч, площта на скалния феномен е 8 хектара и представлява уникален комплекс от огромни стърчащи скали и скални венци с височина до 70 м, резултат от сферично изветряне на гранита. Внутрителните каменни пирамиди, оформени от ерозията сред къснопалеозойските гранити на Рило - Западнородопския батолит са образувани преди около 250-300 милиона години. Геотопът се намира в Рило-Западнородопския батолит (Западнородопски блок на Родопския масив). Северната част на района е изградена от среднозърнести биотитови гранити от втората наставка на Рило - Западнородопския батолит, принадлежащ на южнобългарските гранити (Късен Палеозой).

Обектът представлява група от скални образувания, разделени на три дяла – източен, централен и южен; с добра видимост на запад към светилището на Кози камък и на юг към светилище разположено в местността Палъов кол. Откриват се следи от изсичания по скалите както и безлични фрагменти от керамика. На обекта е регистрирана и скална арка и естествен дромос между две скали с дължина 25 м.

Археоастрономическите изследвания извършени от доц. Алексей Стоев и Пенка Мъглова установяват, че използваните в Древността отвори на скални арки от територията на светилището Селанов бук е насочено към изгрева на Слънцето в деня на лятното слънцестоене. Това ги свързва със скалните арки от мегалитните светилища "Цареви порти" и "Каялийски скали" в Западните Родопи и скалната арка на импозантното мегалитно светилище край Царев връх в Южна Рила.[4] Скалният феномен е със статут на природна забележителност от 1984.

Голямото съсредоточаване на значими скални светилища в западното и югозападно подножие на връх Беслет, към които се причислява и скалното светилище Каялийски скали, подкрепя първоначалната хипотеза на проф. Марков, доц. Гоцев и д-р Янков, че този топоним може да се свърже с етнонима на бесите, а връхът да се интерпретира като символ на космическата планина.

В западното и югозападно подножие на най-високия връх на хребета Дъбраш – Беслет, който може би съдържа в себе част от етнонима на бесите, са съсредоточени четири значими и проучвани от няколко научни експедиции скални светилища – „Кара таш“, „Али алан“, „Селанов бук“ и „Кози камък“.

8.2.Резултат от оглед на място

Атрактивна забележителност, с потенциал за включване в туристически маршрути с природо - познавателен характер.

8.3.Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

8.4.Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.

Скалното светилище "Каялийските скали" е регистрирано през 2006 г. при теренните обхождания в рамките на комплексната научна експедиция "Тракийски светилища от Западните Родопи, Пирин и Рила" проведена между 2001 и 2007 г., необходими са още исторически/ археологически проучвателни дейности за обекта.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ 3D заснемане на обекта;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

Като природна забележителност, с цел **опазване на скалните образувания**, в Регистъра на природните забележителности на МОСВ е посочен следният **забранителен режим** на дейности:

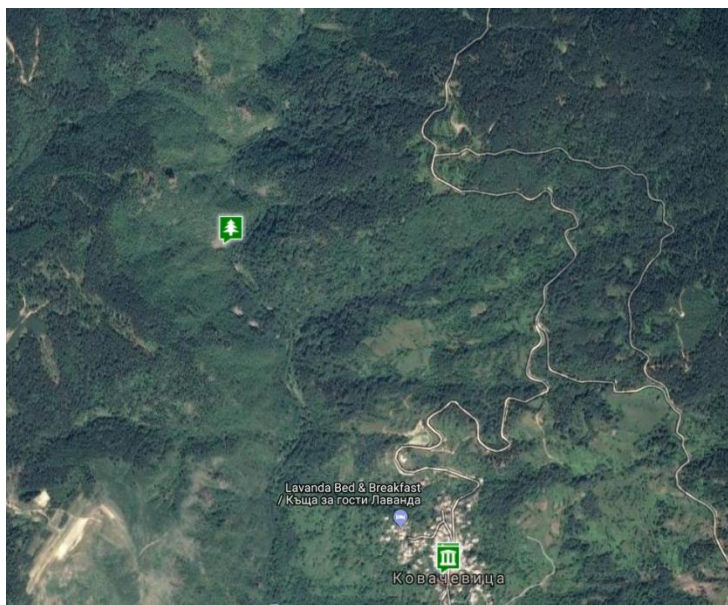
1. Забранява се строителство, разкриване на кариери и други дейности, с които се изменя естествения облик на местността или водният ѝ режим;
2. Забранява се повреждането по какъвто и да е начин на скалните образувания;
3. Забранява се улавяне и безпокоене на птиците, разваляне на гнездата, събиране на яйцата и малките им;
4. Забранява се увреждане и унищожаване на естествената растителност, бране на цветя за букети, събиране на билки;
5. Забранява се залесяване с непристъпи за района дървесни видове;
6. Забранява се извеждане на сечи, освен санитарни и отгледни;

7. Забранява се паша на домашни животни;

Всички мерки за опазване на обекта се съгласуват с МОСВ.

9. ОБЕКТ № TOG9: Дълбокият каньон на река Канина в местност „Синия вир“

9.1. Описание на обекта

Намира се на около 5 км северно от архитектурния резерват Ковачевица в долината на река Канина /Кървава река/. До местността може да се достигне за 1 час път пеша. Водопадът е цяла каскада в коритото на реката, която в тази част е създала величествен пролом.

В продължение на 3 км реката преминава през непрестъпни, отвесни скали, надвиснали над нея. По скалите на места има борики, а някъде са се образували плитки пещери.

“Синият вир” е една от най-атраktivните природни забележителности по поречието на р. Канина. “Синият вир” е разположен сред живописна девствена местност с гъста борова гора и непристъпни скали, стърчащи от двете страни на дълбоко ждрело на река Канина. Величествената природна архитектура е изсекла в гранитните и гнайсови скали огромни каменни котли, изпълнени от падащата с грохот вода. Отраженията на великолепните скали, горите и небето върху кристалната планинска вода я оцветяват в изумрудено-зелен цвят, който дава името на местността “Синия вир”.

Местността е природен планински феномен с неопценима естетическа и екологическа стойност. В чистите води се въди високопланинска пъстърва, а в околностите растат лечебни билки - риган, жълт кантарион, диви ягоди и др.

9.2. Резултат от оглед на място

Атраktivна местност, която е труднодостъпна, но е подходяща за включване в пешеходни туристически маршрути.

9.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

9.4.Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта

Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

10.ОБЕКТ № ТОG10: Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)

10.1. Описание на обекта

Вековните чинари (Заградските чинари) се намират в дясно от пътя гр. Гоце Делчев – с. Марчево (община Гърмен) в Гоцеделчевската котловина, на 0,5 км. асфалтов път западно от с. Гърмен, в Заграде (понастоящем квартал на Гърмен). Заградските чинари са двете най-атрактивни вековни дървета в района.

Те са на възраст над 600 г. и са обявени за защитени през 1968 г. заради възрастта, размерите и изключителната си красота.

10.2. Резултат от оглед на място

Посещението на вековните чинари би представлявало интерес за любителите на природо-познавателните маршрути.

10.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Обект „Музей на открито“, направен около прочутите 600 – годишни чинари. През 2017 г., чрез финансиране от благотворителна инициативата на Ротари клуб - Гоце Делчев, започва промяна на целият ландшафт. Изградена е стена от дялан битов камък характерен за региона. Върху стената са поставени снимки, които показват историята на чинарите, има и много информация за тях, която е полезна за

посетителите. Обособени са алеи с пейки за туристите, направени от дърво и тикли /б.а. - камък за облицовка/.

Уникалните дървета преди години печелят първо място в конкурса „Дърво на годината” в България и второ място в класацията за Европейско дърво на годината. Мястото е сред най-големите забележителности на община Гърмен.

10.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в общ туристически маршрут заедно с основен обект за посещение - Античен римски град Никополис ад Нестум, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

11.ОБЕКТ № ТОG11: Резерват „Тъмната гора“, село Ковачевица (Поддържан резерват)

11.1. Описание на обекта

„Тъмната гора“ е името на природен резерват, който се намира в Дъбрашки дял, в Западните Родопи. Резерватът е обявен със Заповед № 4811 от 10.10.1962 година на Главно управление на горите с цел опазването на вековните елови, букови и смърчови гори, които се намират на територията му. От 1999 г. има статут на поддържан резерват.

Първоначалната площ на природния резерват е около 32,5 хектара. Резерватът е разположен между 1400 и 1600 м надморска височина на 16 километра от центъра на село Ковачевица по горното поречие на река Канина на територията на ДЛ "Беслет". Скалната основа на резервата е изградена предимно от гнайсови скали. „Тъмна гора“ е типичен горски резерват. В ниските части на резервата растат предимно букови и елови дървета, докато в по-високите са разположени вековни смърчови гори. Средната възраст на горите е над 150 години. Някои смърчови дървета са с височина над 50 м. Броят на представителите на висшата флора е 92. Видовете са разпределени в 76 рода, принадлежащи към 35 семейства. С най-много представители е семейство Сложноцветни (Asteraceae) – 8 вида, следвано от,

семействата Розови (Rosaceae) – 7 вида и Житни (Poaceae) - 6 вида. В ПР „Тъмна гора“ са установени 10 растителни вида с природозащитен статус. От включените в Червена книга на България са установени 2 вида, с категория „рядък“, от Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие присъства 1 вид, а от Приложение 4 се срещат 3 вида.

За територията на ПР „Тъмна гора“ са установени 4 растителни вида – балкански ендемити и един български ендемит. Установените лечебни растения са над 50. Тук се включват главно традиционни лечебни растения и горскоплодни видове. Предмет на специални мерки на опазване и защита са родопското крайснежно звънче (*Soldanella rhodopaea* F.K.Mey) и родопската горска майка (*Lathrea rhodopea* Dingl.).

Общо за територията на резервата са установени 119 вида гръбначни животни, в това число – риби – 1 вид Балканска пъстърва (*Salmo trutta fario*), земноводни – 4 вида, влечуги – 7 вида, птици – 74 вида и бозайници – 33 вида. От безгръбначните са констатирани два консервационно значими вида – алпийска розалия и червена горска мравка.

Така общо в резервата са намерени 3 вида реликти; 92 вида са защитени по Закона за биологичното разнообразие; 17 вида са включени в Червената книга на България; 8 вида са застрашени в световен мащаб; 32 вида застрашени в европейски мащаб – включени в европейските Директиви за птиците и местообитанията; 106 вида са включени в различни приложения на Бернската конвенция; 32 вида са включени в Бонската конвенция.

11.2. Резултат от оглед на място

Преминаването в резервата е разрешено само по маркираните пътеки. Резерватът е изключително красиво място за разходки и отдих през летните и есенни месеци.

11.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

11.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване достъпа до обекта, чрез поставяне на указателни табели за достъп до него и информационни табели.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, пешеходни турове с природо-познавателен характер, във връзка с наличието на редки растителни и животински видове със защитен статут по

- Закона за биологичното разнообразие, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ за обекта има заснет рекламен филм: Филм за Поддържан резерват „Тъмната гора“, заснет в рамките на проект № DIR-5113325-5-94: Дейности по устойчиво управление на резерват „Соколата“, резерват „Конгура“, резерват „Али ботуш“, резерват „Ореляк“ и поддържан резерват „Тъмната гора“, с бенефициент Регионалната инспекция по околната среда и водите – Благоевград. ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ПРОДУЦЕНТ: Биота Филмс, които може да бъде включен към общ рекламен филм за дестинация Гърмен;
 - ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

12. ОБЕКТ № ТОG12: Лесопарк "Рая", село Долно Дряново (преди праисторическо и тракийско светилище Градище)

12.1. Описание на обекта

На площ от 188 дка, в лесопарка виреят 22 естествени вида дървета и 14 вида храсти. Освен познатите за района видове, тук успешно са залесени представители на нетипични за тази географска ширина видове, като каталпа и нащумялата гинко билоба. Лесопарк Рая е създаден през 2008 г. по проект на българо-швейцарската програма за многофункционално и устойчиво развитие и стопанисване на горите, с ръководител инж. Велизар Чолаков. Със собствени усилия, на лесничейството, в лесопарка е създаден и достатъчно голям по обем водоем, от където ще се поливат новозалесените видове при засушаване.

12.2. Резултат от оглед на място

Липсва нормален достъп до парка.

12.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Да, съгласно описаното по-горе.

12.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Лесопаркът се стопанисва от ДГС "Гърмен" и всички мерки за неговата поддръжка и подобряване се извършват от ДГС. Община Гърмен може да го промотира чрез мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички

атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

С. ЕКОПЪТЕКИ И ВЕЛОМАРШРУТИ

13. ОБЕКТ № ТОG13: КАНИНСКА ЕКОПЪТЕКА

13.1. Информация

Маршрутът е с дължина 13 км и преминава през гористи и скалисти местности, с множество живописни гледки и богато биоразнообразие. Изборът на маршрут е базиран на комплекса от качества на региона – той е едно от малкото места, където се открива съчетание на богато културно наследство и природни дадености. Туристите могат да се наслаждават на чудесни скални, горски и речни местообитания и редки видове растения и животни.

Канинската екопътека е многовариантна, с възможност за **избор на преходи между 2 и 10 часа**, и ударение върху различни акценти, свързани с конкретни обекти на природното и културното наследство. Пътеката се състои от:

- **голям кръг:** с. Ковачевица – с. Скребатно - с. Горно Дряново – с. Ковачевица, като начална /крайна/ точка може да бъде всяко едно от тях.
- **малък кръг:** с. Горно Дряново – ждрелото и каскадата на Черна река – с. Горно Дряново.

6 основни отсечки, свързващи отделните населени места. Тези отсечки могат да се преминават отделно една от друга, с начална и/или крайна точка, както следва:

- с. Скребатно – през стръмен скален рид и втори мост над р. Канина - с. Горно Дряново;
- с. Скребатно – през стръмен скален рид и втори мост над р. Канина – с. Лещен;
- с. Скребатно – през първи мост над р. Канина – с. Ковачевица;
- с. Ковачевица - през подземен коридор (Ризова дупка) - с. Горно Дряново;
- с. Лещен – през подземен коридор (Ризова дупка) – с. Ковачевица;
- с. Лещен – през подземен коридор (Ризова дупка) – с. Горно Дряново.

Екопътеката съдържа и няколко труднодостъпни екстремни места, където чрез специални съоръжения (дървени стълби, стъпала, въжета, високи премествания, парапети и др.) се осигурява безопасност на предвижването и се предоставя възможност за едно по-екстремно преминаване през няколко предизвикателства, представляващи преодолими естествени препятствия. Те са:

Подземен коридор в местността „Еремиева скала” (Ризова дупка), с дължина 15м., ширина 2м., и височина 10-12м., с два отвора- съответно за спускане и изкачване, устроени с дървени стълби, парапети и обезопасяващи съоръжения.

Ждрело и каскада на р. Черна река под с. Горно Дряново, включени в малкия затворен кръг на екопътеката. Преминава се през няколко дълги премествания, дървени платформи и парапети, естествен заслон и множество стръмни стъпала.

Стръмен скален рид на западния бряг на р. Канина под с. Скребатно, устроен с високи стълби, дървени парапети, въжета, каменни и дървени стъпала, необходими за безопасно и достъпно преодоляване на предизвикателството.

Възможни са различни комбинации за преминаване на участъците на екопътеката, съобразени с наличното време и аранжирани според метеорологичната обстановка, наличието на водоизточници (чешми), степента на трудност на трасето, възраст, подготовка, опит и интереси на посетителите. В близост до екопътеката, над 500 м. от с. Ковачевица по пътя за Синия вир, е изграден бивак със заслон, маси, пейки, огнища, места за пикник и/или за пребиваване на палатки.

13.2. Резултат от оглед на място

Обектът не се поддържа и липсват подходящи условия за туристически посещения.

13.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Канинската екопътека е създадена по проект “Нови алтернативи за поминък за общините Гърмен и Босилово, чрез развитие на устойчив туризъм и сътрудничество между община Гърмен и община Босилово” през 2006 година по програма “Опазване на околната среда, културното наследство и институционално сътрудничество на регионално / местно ниво - България - Македония BG: 2004/016-786.01.01.

13.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване и поддръжка на еко-пътеката, поставяне на указателни табели, обособяване на нови места за отдих и рехабилитация на съществуващите, които са в лошо състояние.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ вело туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

14.ОБЕКТ № ТОG14: Екопътка Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад Буков дол

14.1. Информация

Изходна точка: с. Ковачевица

Дължина: 7.2 км

Изкачване: 300 м

Ниво на техническа трудност: средно (R1, R2, T3)

Физическо натоварване: средно, КФН=5

Продължителност: 1-2 часа в зависимост от темпото и почивките

Вода: 0.5-1 л, по маршрута има чешми само в близост до селото

Храна: не е необходима

Терен:

- асфалт - 1.0 км

- черни пътища - 4.3 км

- пътеки - 1.9 км

Описание на възможност за вело преход до параклис "Свети Георги"

001 (0.18 км) – От центъра на Ковачевица (който е в началото на селото) се навлиза по главната улица между къщите. Следва се главната улица и се излиза от селото по черен път.

002 (0.7 км) - След ляв завой с чешма, вляво се отклонява черен път надолу, продължава се по черния път вдясно и нагоре. Някога е бил асфалтов, на повечето места все още има остатъци от тази настилка. Следва се само този основен път. В т.003 (1.0 км) се пропуска по-малък черен път вляво, в т.004 (1.1 км) стръмен път вдясно и нагоре пропускат се още 2 подобни отбивки.

005 (2.4 км) – Вдясно и нагоре се отклонява широк черен път – поема се по него.

006 (3.2 км) – Отляво и отгоре има друг черен път – продължава се направо и нагоре.

007 (3.5 км) – Надясно и надолу има черен път, пропуска се и се продължава изкачването по основния.

008 (4.0 км) – Достига се голямо кръстовище на черни пътища. Основните два са наляво и нагоре, продължава се направо/леко вдясно по не толкова широк, но все пак ясен черен път с наклон леко надолу.

009 (4.1 км) – Пътят продължава със завой наляво, отклонява се по затревен, слабо забележим черен път надясно и започва спускане през красиви ливади. Внимание за дълбоки дупки по пътя.

010 (4.7 км) – Пътят се раздвоява, продължава се надясно и надолу.

011 (4.8 км) - На поредната поляна пътят продължава наляво и следва кратко, стръмно изкачване. Надясно има пътека.

012 (4.9 км) – Пътеката идва отдясно, а пътят продължава наляво и нагоре, но прилича повече на широка пътека. На места изкачването е доста стръмно.

013 (5.3 км) – Достига се до ловджийски заслон. Още малко по-нагоре е параклисът Свети Георги.

014 (5.4 км) – Достига се до параклис „Св. Георги“. Тук е мястото за тръгване в обратна посока. При желание за спускането може да се сложи допълнителна защитна екипировка. Връщане обратно по широката пътека до т. 012.

015 (5.9 км) – Продължава се наляво по пътеката към Ковачевица, има и табела.

016 (6.8 км) – Излиза се на черен път над селото. Продължава се по него наляво и надолу. Настилката е калдъръм, пътят е доста стръмен, след дъжд може да е и хлъзгав.

017 (7.1 км) – Влизане в селото.

14.2. Резултат от оглед на място

неприложимо

14.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Еко-пътеката е създадена и се поддържа от кмета на село Ковачевица.

14.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Поддържане, поставяне на нови указателни табели, обособяване на места за отдих.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ вело туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

15. ОБЕКТ № TOG15: Екопътека Ковачевица – местност „Свети Илия“, с. Ковачевица

15.1. Информация

Еко-пътеката минава през скалите (стария път на селото) и достига до местност Свети Илия. Изключително живописно място, подходящо за пешеходен туризъм.

15.2. Резултат от оглед на място

неприложимо

15.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Еко-пътеката е създадена и се поддържа от кмета на село Ковачевица.

15.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Поддържане, поставяне на нови указателни табели, обособяване на места за отдих.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ вело туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

ВЕЛОМАРШРУТИ

Веломаршрут Село Ковачевица - подържания резерват „Тъмната гора“:

Начална точка с.Ковачевица. Оттам пътят се изкачва на север от планината в посока местност „Сухия чарк”(Сухото). 2/3 от отсечката е сравнително трудна (170 м. изкачване), а останалата 1/3 до местност „Сухия чарк” е спускане 40 м. Цялата отсечка Ковачевица - „Сухия чарк” е с дължина 7 км по асфалтов път. При местността „Сухия чарк“, вдясно от пътя има беседка и чешма - мястото е подходящо за почивка и пикник.

От „Сухия чарк”маршрутът продължава на изток към местността „Беслет”. По преценка може да се направи кратко отклонение (около 1 км. на север), за да се разгледа природната забележителност “Кози камък”. Отсечката „Сухия Чарк”-Беслет е по асфалтов път с дължина 8 км и изкачване 110 м. На около 2 км от „Беслет”пътят минава в непосредствена близост до подържания резерват „Тъмната гора”. **Посещенията в резервата задължително се съгласуват предварително с министерството на околната среда и водите.**

Връщане в Ковачевица по същия маршрут.

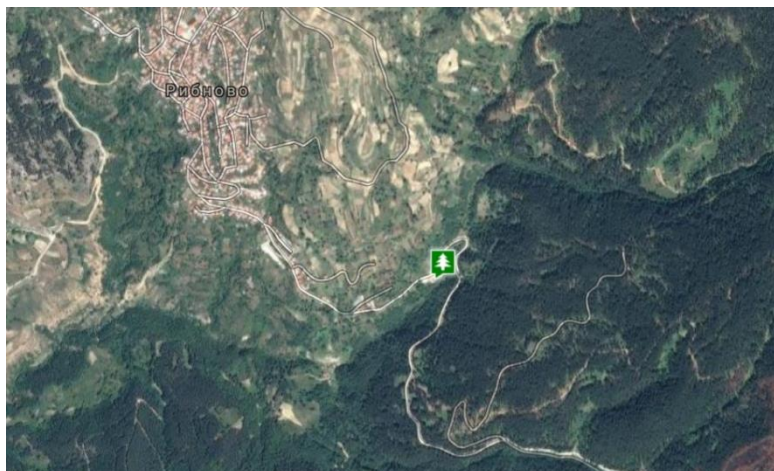
Веломаршрут „Пътя на желязната завеса” - европейски велосипеден маршрут №13 „Пътя на желязната завеса”, преминаващ през Община Гърмен:

По Проект "Балкански Велосипеден път" е дефинирано южното трасе на европейски велосипеден маршрут №13 „Пътя на желязната завеса” в пограничния регион на България, Румъния, Гърция и Македония. Пътеката „Пътя на желязната завеса” (ІСТ) включва поредица от национални и транс-гранични защитени зони покрай бившата „Желязна Завеса”, преминаваща през много страни, включително 14 страни – членки на ЕС. Тя свързва паметници, музеи и съоръжения, които са исторически символи на разделена Европа и на мирната обединителна революция в Централна и Източна Европа. Инициативата ІСТ „Пътя на желязната завеса” представлява най-дългия път от световното културно-историческо наследство и може да допринесе за популяризиране на Европейската идентичност чрез нейните богати исторически, културни и природни ресурси /за повече информация посетете www.ironcurtaintrail.eu/. Веломаршрут „Пътя на желязната завеса” минава и през община Гърмен.

D. ПЕЩЕРИ

16. ОБЕКТ № TOG16: Пещера „Маноилова дупка“ край с. Рибново

16.1. Описание на обекта

Най-дългата пещера в Дъбрашкия дял на Западните Родопи и в цяла Югозападна България. Дълга е 2175 м (-115 м денивелация) и се намира на 1107 м надморска височина. Разположена е на долния склон на Рибновско дере. Входът е от север и е разположен на 4,3 м над леглото на дерето.

Пещерата е двуетажна, като етажите се разклоняват на 300 метра от входа. По долния етаж на пещерата текат водите на Рибновско дере, които близо до Рибново излизат на повърхността под формата на карстови извори. Водният етаж представлява комплекс от коридори, малки зали, водопади и прагове.

Сухият, горен, етаж започва с Галерията на прилепите и само след няколко завоя на галерията се стига до богато украсена зала с малко езеро. След тази зала се стига до друга, наречена Дружба, която е засипана от кален блокаж. В южния край на залата има голямо стеснение, което отвежда до 7,5 метров праг. Следва галерия с три езера с дълбочина до 1,5 метра. Към края тя става все по-ниска, а подът е покрит със слой глина.

Долната галерия има дължина 605м (с разклоненията 845м) при денивелация от входа -105м и среден наклон 17,36%. Горната галерия е дълга 1,150м (1,330м с разклоненията) и има денивелация от входа 115м. Общата дължина на всички картирани галерии е 2,155м, а денивелацията е 115м.

Средната годишна температура в пещерата е 8,7°C. Обитава се от прилепи. Маноилова дупка е трудна за проникване.

16.2. Резултат от оглед на място

Пещерата е недостъпна за посещения. Не се препоръчва проникване без опитен водач в пещерните галерии от неспециалисти и лица без опит в пещерното дело.

16.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

16.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

неприложимо

17. ОБЕКТ № TOG17: Пещера „Ризова дупка“, село Ковачевица

17.1. Описание на обекта

Намира се в местността „Еремиева скала“ на левия склон над река Канина. Уникална е с това, че не е образувана от действието на течаща вода, а от разместване на тектонските плочи. Представлява карстова пропаст (дълбока и тясна цепнатина във варовикова скала), с дълбочина 10-12 м. В нея са изградени отвесни дървени стълби от двата отвора, съответно за спускане и изкачване, по които се стига до своеобразен коридор с дължина 15 метра и ширина 2 метра.

Начин на достъп: смесен – автобус/автомобил/велосипед и пешеходен. Обектът не е достъпен за лица с ограничена подвижност

17.2. Резултат от оглед на място

Пещерата е недостъпна за посещения. Не се препоръчва проникване без опитен водач в пещерните галерии от неспециалисти и лица без опит в пещерното дело.

17.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

не

17.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

неприложимо

Е. АРХИТЕКТУРНИ РЕЗЕРВАТИ И ДРУГИ

18. ОБЕКТ № TOG18: Село Ковачевица – архитектурен резерват

18.1. Информация

Архитектурно - исторически феномен, оценен като уникално архитектурно наследство заедно със създадената строително - архитектурна школа в Югозападните Родопи с център и най - ярък представител - Ковачевица. Обявен за исторически и архитектурен резерват с разпореждане на МС № 89 от 02.09.1977 г. /ДВ бр. 73 от 1977 г./, част от Списък на недвижимите културни ценности /НКЦ/ /паметници на културата/ с категория "национално значение", поддържан от НИНКН.

Село Ковачевица е единственият архитектурен резерват на територията на община Гърмен. Той включва църквата „Св. Никола“, килийно и светско училище, 112

жилищни сгради и 5 стопански постройки (хармани и плевни), като 56 от тях са реставрирани, а останалите са в различна степен на съхраненост.

Запазило своята самобитност и възрожденски облик, село Ковачевица има специфична селищно - устройствена структура, функционално и пространствено обособена в 3 концентрични зони: жилищно ядро, пояс от селскостопански сгради и зона на обработваемите площи. Характерни са малките по площ дворове, оградени с високи каменни зидове, и изнасянето на стопанските постройки извън дворовете.

Ковачевската къща има южнобългарски характер и е подтип на родопската къща. Тя е развита на 2 до 4 етажа, като долните са използвани за стопански нужди („сух“ двор и складови помещения), а горните – за живеене. Неповторими със своите архитектурно-художествени качества са ансамблите на Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафовата и Коювите къщи, Шимеровите къщи и др. От декларираните 124 архитектурно - строителни паметника на културата, 6 имат качества на паметници с национално значение – Даскаловата (не е реставрирана; единствената в резервата с богата художествена украса в интериора), Шунгуревата (реставрирана), Дишляновата (реставрира се), Шимеровите (изгорели), Банговата (реставрирана) и Пиларевата (не е реставрирана) къщи.

Уникалната архитектурна среда и специфичната възрожденска атмосфера в Ковачевица са причина тук да бъдат снимани едни от най-хубавите български филми през втората половина на миналия век. Постепенно тя се превръща в притегателен център за хората на изкуството, някои от които остават да живеят и творят в селото. Целогодишно се предлага разходка из културно-историческия резерват с тематична беседа и възможност за посещение на арт галерии:

Арт Галерия с ателие „Узунова къща“ – Димитър Михайлов – самоук художник, бивш алпинист, рисуващ главно пейзажи, по-малко графики, използвайки масло и пастел. В творческата си кариера има 2 самостоятелни изложби – в София и Берлин, като излага своите картини основно във вилата си в с. Ковачевица, превърната в галерия с ателие.

Арт Галерия с ателие „Кадема“ – Георги Попов – художник-приложник, занимаващ се професионално с живопис, графика и дърворезба. Специално внимание заслужава неговата арт-вила, представляваща изключително оригинална адаптация на плевня в стила на местните традиции.

Легендата за Ковачевица

Интересна е легендата за произхода на името Ковачевица. Първоначално тук е живял ковачът Марко заедно със семейството си, след неговата смърт жена му застанала начело на рода, и когато им идвали гости от съседните села те казвали, че отиват в Ковачевица /жената на ковача/.

Друга легенда свързва заселването с преселение на жители от средновековната столица Търново още преди падането на Търновското царство под османска власт. С това се търси обяснение на внушителната архитектура на къщите от Горната махала, както и някои особености на местния говор, за когото са характерни не толкова родопски, колкото източнобългарските особености на търновския и централно - балканските говори, които са залегнали в основата на книжовния български език. Подобни предания могат да се чуят и в съседното село Горно Дряново - името на което съвпада с името на селище в Търновския край.

18.2. Резултат от оглед на място

Тук може да се види еволюцията на къщата, като специфична форма на ранно възрожденска родопска къща до нейните върхови постижения: формирането на селището - като структура (с ясно функционално - пространствено степенуване и зонирание) и като ансамбъл - завършен и единен, със забележителен архитектурно - художествен образ.

Почти всяка къща в Ковачевица има нещо типично, както в разпределението, така и във външния си образ, което я отличава от съседните жилища и я изявява като самобитна творба на народната архитектура. Монументално извисените каменни зидове на ступените една до друга къщи и живописно аранжираните тесни кълдъръмни улици придават уникална красота на архитектурата на селището. Някои къщи са високи 3-4 етажа с издадени навън горни етажи. Ковачевица е притежавала изключително за времето си благоустройство. Улиците са настлани с кълдаръм, под който минава канализация. Съществува и водопровод, който захранва обществените чешми.

18.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Повечето от къщите понастоящем са реставрирани, като са спазени старите традиции и са готови да приемат посетители, по-известни от които са Баятевата къща - туристическата спалня, Жеревата къща, Милчевата, Капсъзовата и Велчевата къщи.

18.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

В програмата на Националния институт за паметниците на културата са заложили мероприятия за популяризиране и опазване на архитектурното наследство на резервата Ковачевица.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

19.ОБЕКТ № ТОG19: Село Огняново - Огняновски минерални извори

19.1. Информация

Огняново - балнеоложки курорт с регионално значение, намиращ се между четири планини - Пирин, Родопите, Славянка и Стъргач. Село Огняново обхваща части от долината на река Места и от западните склонове на Дъбрашкия дял на Родопите. Огняново е прекрасно място със собствен извор с минерална вода, известен като “Мирото”, сред чудна природа и чист планински въздух. Водата е подходяща за редица заболявания като костно-ставни заболявания, неврологични заболявания, гинекологични заболявания, стомашно-чревни и чернодробни заболявания, заболявания на отделителната система, обменно-ендокринни заболявания, детски, старчески и професионални заболявания.

Съществуват две групи извори. Първата група от 14 извора, известна под наименованието „Градски бани“, е разположена по долината на р. Канина, а втората група от 3-4 извора, т.нар. „Селски бани“, се намира на 1 км североизточно от с. Огняново – откъдето идва и наименованието „Огняновски минерални бани“. Минералната вода от изворите е бистра, без миризма, приятна за пиене и с температура от 35 до 40 градуса. Разположени по каньона на р. Канина с чистите си води и заобиколени от иглолистни и акациеви гори, Огняновските минерални бани предлагат приятна почивка през цялата година. Изключителна гледка се открива от близките склонове към върховете на величествената Пирин планина. Благоприятното географско разположение, чудесните климатични условия и лечебните качества на тези минерални извори привличат голям брой туристи целогодишно.

19.2. Резултат от оглед на място

Необходимост от рехабилитация на свлачище до едно от мирата, предвидена по проект “Дестинация за всички”.

19.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Проект “Дестинация за всички”, който се реализира в момента.

19.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Община Гърмен е предприела необходимите мерки за подобряване на достъпа до мирата, за рехабилитация на свлачището до едно от тях.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление „Здравен туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

20. ОБЕКТ № TOG20: Село Лещен – автентичен селски курорт

20.1. Информация

Село Лещен е един от най-привлекателните и автентични курорти за селски туризъм в България. Разположено върху южния склон на Западните Родопи на 200 км. от София, пред него се открива незабравима гледка към Пирин планина.

Петнадесет реставрирани стари къщи предлагат характерната за този край възрожденска атмосфера, съчетана с модерен комфорт. Къщите са с просторни чардаци, китни дворове и механи, в които клиентите имат възможност да приготвят сами храната си с продукти от местното стопанство, макар че ресторанта е отдавна вече известен за любителите на добрата кухня дори и в чужбина.

Целогодишно, домакините предлагат различни начини на забавления и отдих – риболов, излети в планината, плуване и балнеолечение в близкия курорт Огняново, бране на гъби и билки, разходки до съседните етнографски комплекси Ковачевица, Долен и Делчево, както и едnodневни пътувания до Роженския манастир край Мелник и известния ски-курорт Банско.

В Лещен интерес в архитектурно отношение представляват повечето къщи. По-забележителни и включени във ваканционното селище за селски туризъм „Лещен“ са къщите на Илия И. Поюков (Панзювите къщи), Иван Д. Гамишев (Адвокатската къща), Симеон И. Кашев (Пашкотевата къща), Стойчо Д. Киричев (Баджанаците), Иван А. Муртев (Муртевата къща) и Божия А. Киричева.

Арт Галерия с ателие „Лещен“ е една от големите атракции на Лещен, създадена от големия български поет Борис Христов и неговата съпруга - художничката Дарина. В някогашната плевня, ремонтирана в съвременен стил, са подредени картини на Милко Божков, Захари Каменов, Дарина Христова и други съвременни художници, добре познати в много държави из целия свят, дървопластики и съдове за бита от дърво, измайсторени от Христо Йотов, изделия от камък и фотографии, чийто автор е самият Борис Христов.

Цял ден галерията е отворена за посетители, които се посрещат с изискан джаз на фона на невероятна гледка към Пирин и долината на Места. В галерията може да се запознаете с мъдрата поредица "Каменна книга", "Книга на мълчанието" и "Книга от заглавия", предлага редки издания. В галерията има и красиви подаръци в по-голям тираж за лични или фирмени празници. В двора на къщата е направен малък амфитеатър, където се организира инпровизирани концерти на фона на пленителната Пирин планина.

Глинената къща е изградена от естествени материали като глина, слама и дърво и прилича изцяло на къщата на семейство Флинстоун. Състои се от една стая със собствена баня и може да бъде наета от гости. До къщичката се стига пеш за около 10 минути - от кметството на селото по тясната калдъръмена уличка в дясно след Църква „Света Параскева“.

20.2. Резултат от оглед на място

Изключително атрактивно място, съхраняващо историята и българския дух. Има възможности за закупуване на сувенири.

20.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Проекта: „Културният туризъм – мост между населението в трансграничния регион между Гърмен и Босилово“ Договор № РД- 02- 29- 229/30.04.2013г .

Година на реализация: от 30.04.2013 - 29.04.2015 г./ 24 месеца

Резултат: Изграждане на модерни трансгранични центрове за провеждане на срещи и семинари, младите хора в Община Гърмен и Община Босилово.

20.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут, в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ включване в рекламен филм;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

21. ОБЕКТ № TOG21: Музей, село Скребатно

21.1. Информация

Музеят в село Скребатно е създаден от инициативен комитет с помощта на цялото население на селото. Той се помещава в уникална сграда, построена в стар български архитектурен стил, която е на повече от 300 години. Колекцията на музея се състои от две части:

- Етнографски част - там са изложени предмети от бита, специфични национални носии на двата етноса (християни и мохамедани). Всички експонати са дарени от местните хора, като по-голяма част от тях са с висока етнографска стойност.

- Исторически част - в три помещения са подредени различни експонати, които проследяват участието на населението във важни исторически събития на България. Експозицията представя хайдушкото движение – съхранени арнаутски саби, ножове, и пушки, много документи и снимков материал от Националното освободително движение, участие на местното население в Илинденско – преображенското въстание. Изложени са снимки и документи, представящи и борбата за независима българска църква.

Единствената в община Гърмен музейна сбирка е втора по значимост в региона след Общински исторически музей – Гоце Делчев.

21.2. Резултат от оглед на място

Помещава се в уникална сграда, построена в стар български архитектурен стил, която е на повече от 300 години.

21.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

Създаден от инициативен комитет с помощта на цялото население на селото.

21.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

- Поддръжка на обекта.
- **Промотиране, чрез мерки включващи:**
- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

F. ХРАМОВЕ

22.ОБЕКТ № ТОG22: Параклис "Свети Георги"

22.1. Информация за обекта и исторически данни

Параклисът "Св. Георги" се намира на около час път пеша източно от с. Ковачевица – 2 км. Построен е през 1995 г. от майстори-зидари и с доброволен труд на населението на Ковачевица. Параклисът е изографисан от художниците Никола Карамфилов, Владимир Шишков, Атанас Атанасов и Станимир Желев. В близост до него се издига 10-метров кръст – емблематичен християнски знак за местността. От това място се открива невероятна гледка към западните Родопи и върховете на Пирин чак до северна Гърция.

22.2. Резултат от оглед на място

неприложимо

22.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

22.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване на достъпа до обекта.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направления „Културно-познавателен и селски туризъм/ Еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

23. ОБЕКТ № ТОG23: Параклис "Света Троица", с. Ковачевица

23.1. Информация за обекта и исторически данни

Параклисът е свързан с Кръстова гора. Под него се намира костница.

23.2. Резултат от оглед на място

неприложимо

23.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

23.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Подобряване на достъпа до обекта.

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направления „Културно-познавателен и селски туризъм/ Еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

24. ОБЕКТ № ТОG24: Църква "Свети Никола", с. Ковачевица

24.1. Информация за обекта и исторически данни

Архитектурен, художествен и културен паметник от национално значение – част от архитектурния резерват село Ковачевица.

Църквата "Св. Никола" е построена през 1848 година. Представява трикорабна псевдобазилика с голяма полукръгла апсида от изток и външна галерия от запад. През 1893 г. северозападно край нея са пристроени 4-етажна камбанария и килийно училище, които заедно с църквата са обградени от каменен зид и образуват оригинален архитектурен ансамбъл. На тавана е разположено изображението на „Христос Вседържител“ (1848 г.), а над колоните са монтирани

икони с образи на пророци. Интериорът на църквата се е оформял от различни майстори през годините. Липсват стенописи, но има декоративни мотиви (дърворезба и живопис) по иконостаса, таваните, аркадите, амвона и архиерейския трон. Архангел Гавриил и Богородица от „Благовещение” и четирите фигури на църковните отци под тях са изписани с миниатюрна прецизност. В църквата се съхраняват и по-стари икони – „Йоан Предтеча” (1736 г.), „Богородица с младенеца” (XVIII в.), „Христос на архиерейския трон” (XVIII в.), „Богородица” и „Дейсис” (1807 г.) от тревненския зограф Димитър Коюв.

24.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

24.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

24.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

25. ОБЕКТ № ТОГ25: Църква „Св. Георги”, село Гърмен

25.1. Информация за обекта и исторически данни

Художествен паметник на културата с национално значение. Построена е през 1898 г. на мястото на по-стара църква. Представлява трикорабна псевдобазилика с камбанария, като аркадата на централния кораб е декориран със стенописни изображения (медальони). Иконостасът е голям, с имитация на мрамор.

25.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

25.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

25.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

26. ОБЕКТ № TOG26: Църква „Света Параскева“, село Лещен

26.1. Информация за обекта и исторически данни

Обявена е за паметник на културата с местно значение. Строителството на църквата е започнало през далечната 1834 г. и само две години по-късно, храмът е осветен и започва да действа макар, че все още няма построена камбанария. През 1837-ма година е построена и камбанарията и храмът придобива сегашният си вид. В църквата има запазени стари икони и иконостас, с художествена стойност.

За съжаление преди години в нея избухва пожар. През 2014 г. е възстановена напълно благодарение на доброволци и родолюбиви българи. Интересното за храмът е това, че при ремонтната дейност след пожара, под старата мазилка на входа е разкрит камък с две важни за черквата години: 1898 и 1666 г. Надпис над входа върху каменна плоча гласи, че храмът е "поправен" (ремонтиран) през 1898 г. Според местно предание, 1666 е годината, през която е построена църквата Св. Параскева в село Голо Бърдо, което сега е в пределите на Албания. Знае се, че българите от това село масово са се преселили в Лещен, за да избегнат започналото тогава насилствено ислямизиране на християнското население. По твърдение на възрастни хора, преселилите се от Голо Бърдо взели този камък от църквата в родното им село и го положили в новият си храм, който построили тук в Лещен и също го посветили на Св. Параскева.

26.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

26.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

26.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

27.ОБЕКТ № ТОG27: Църква „Успение Богородично“, село Огняново

27.1. Информация за обекта и исторически данни

Обявена е за паметник на културата с местно значение. Ферман за построяване на църква е получен в 1835 година от фотовищка делегация, водена от Илия Стойков, пристигнала за целта в Цариград и храмът е изграден още същата година в центъра на селото. В архитектурно отношение представлява вкопана в земята трикорабна псевдобазилика, изградена от речни камъни. По-късно на западната част е пристроена камбанария. Във вътрешността иконостасът е таблен с изписана лозница, а върху подиконните табла има сцени от Шестоднева. Царските и апостолските икони над таблата са от 1863 година. Колонадата, разделяща трите кораба, и северната стена са изписани в линеарен стил. Част от иконите от 1836 година са на Димитър Молеров. Църковният иконостас е на панелен тип, с боядисани пана. Показани са сцени от Шестоднева (The Six Days), а северната стена и колонада са покрити със стенописи. Някои от иконите датират от 1863 година.

27.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

27.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

27.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните

- туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

28. ОБЕКТ № TOG28: Църква „Св. Димитър”, село Осиково

28.1. Информация за обекта и исторически данни

Паметник на културата с местно значение. Църквата е изградена през 1848 година. В архитектурно отношение представлява трикорабна базилика, градена от ломен камък, с полукръгла апсида на изток и открит притвор на запад. Теренът е денивиран и подът на храма е на три нива. Покривът е от тикли. Прозорците са високо разположени, а през цялата сграда минава съпаловиден конкавен корниз, който на северната и южната фасада извива, повтаряйки наклона на терена. Входовете са с рамки от добре издялани каменни плочи. Храмът има 7 м висока камбанария от камък с полуцилиндрично засводени отвори. В двора на храма е имало килийно училище. Трите кораба във вътрешността са разделени с две редици от по пет колони, свързани с арки. На запад има дъсчена женска църква. Таваните са апликирани и многоцветни. В центъра е Христос Вседържител, представен като млад. Иконостасът е таблен и висок, с добри пропорции и цялостно с високи художествени достойнства. Лозницата му е изписана с флорални елементи, а надиконните пана - с вази с цветя. Иконите са от времето на изграждането на храма и са прецизно изписани с малки детайли. На цокълните табла има сцени от „Шестоднева“ със светли фигури на сив фон. Царските двери са резбовани с растителни ажурни орнаменти и имат медальони. На архиерейския трон има примитивно изрязани лъвове, а амвонът е със скулптриран гълъб.

28.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

28.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

28.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

29.ОБЕКТ № ТОG29: Църква „Св. Димитър”, село Балдево

29.1. Информация за обекта и исторически данни

Обявена е за паметник на културата с местно значение. Църквата е построена през 1882 година. В архитектурно отношение представлява трикорабна псевдобазилика с галерия от южната страна. Има по-късно пристроена камбанария. В интериора иконостасът е профилиран и рисуван. На цокълните му табла има сцени от Шестоднева. Иконите му са изписани в 1884 година в примитивен стил от анонимен зограф.

29.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

29.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

29.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

30.ОБЕКТ № ТОG30: Църква „Св. Параскева”, село Скребатно

30.1. Информация за обекта и исторически данни

Художествен паметник на културата. Църквата е построена през 1835 година Тя е трикорабна псевдобазилика с камбанария построена през 1970-а. Колонадата е украсена със стенописи а самата църква е изографисана от истински художник. В интериора таваните са дървени и апликирани с медальони. Колонадата разделяща корабите е изписана. Оригиналният иконостас е бил дъсчен, а иконите са примитивни с линеарен стил. Зографът на храма е неизвестен като стилът му е индивидуален и експресивен. Царските двери, венчилката и кивория са украсени с плитка резба.

30.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпа до нея безпрепятствен.

30.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

30.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

31.ОБЕКТ № ТОГ30: Джамия, село Долно Дряново

31.1. Информация за обекта и исторически данни

Джамията в село Долно Дряново е атрактивна архитектурна комбинация от две съседни джамии - стара и нераставрирана джамия, която е на над 500 години, и нова джамия, построена през 1998 година. Джамията в Долно Дряново е една от най-големите в региона..

31.2. Резултат от оглед на място

Намира се в селото, което прави достъпът до нея безпрепятствен.

31.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

31.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране на обекта, чрез мерки включващи:

- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

G. НЕМАТЕРИАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

32.№ TOG32: МЕЖДУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ „ДА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО“

32.1. Информация

Международният фолклорен фестивал „Да пеем и танцуваме заедно“ се провежда в рамките на Празниците на община Гърмен, които са през третата седмица на месец април. Няма състезателен характер и възрастови ограничения. В него могат да участват фолклорни, певчески и танцови колективи, както и солови изпълнители. Той се провежда в петък и събота. В петък е официалното му откриване, което започва с парадно шествие на всички български и чуждестранни групи от античния град „Никополис ад Нестум“ до площада на с. Гърмен, след което има концерт на българските групи.

През втория ден, е концерта на чуждестранните групи, с които официално се закриват фестивала и празниците на община Гърмен. На всяка участваща група ще се връчват грамоти и плакети.

32.2. Резултат от оглед на място

Неприложимо. В периода на изпълнение на дейност 1 от Договора, фестивалът не е провеждан.

32.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

32.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнително периодично събитие в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

33.№ TOG33: Традиции и местни обичаи

33.1. Информация

Вековното съжителство на различните етнически и религиозни групи в община Гърмен е довело до преплитане и зачитане на традициите и обичаите на местното население, особено на двете основни култури – християни и мюсюлмани. Това е особено видимо и впечатляващо в селата със смесено население, където всички празнуват, независимо християнски или мюсюлмански е празникът. Най-значимите християнски празници, част от културния календар на община Гърмен са: Йордановден (Богоявление), Сирни заговезни, Великден (Възкресение Христово), Гергьовден, Бъдни вечер и Коледа (Рождество Христово), от мюсюлманските празници, такива са Рамазан Байрам и Курбан Байрам. Интерес представляват съборите и празниците на отделните села, запазили своята уникалност.

Традиционна сватба в село Рибново

Сватбата в с. Рибново е уникална за България. Тя е запазила старите български обичаи при сгодяването пречупена през призмата на местните традиции, повлияни от исляма. Сезонът на сватбите в село Рибново е от късна есен до ранна пролет (извън активния работен сезон) . След като се харесат, момчето и момичето уведомяват родителите си, за да получат тяхното одобрение. Веднага след това те правят годещ. Сгодяването става вечерта. Близките на момчето - братя сестри, баби, чичовци и др. отиват в къщата на момичето. Сватбеният ритуал е два дни. Кулминацията е рисуването на лицето на булката т.нар. "Лепена на гелина" ..

„Народен събор Света Богородица“- културна програма с участие на художествено –творчески самодеен състав.

Събор в с. Балдево в чест на Илинденско-преображенското въстание

„Ден на светия дух - Духовден“ - Празникът се чества в понеделник след петдесетница. Петдесетница или Св. Троица е винаги в неделя, 50 дни след Великден.

„Гергьовден“- опяване на гергьовски кюп от самодейките. Празникът се чества в деня на християнския светец Георги, който в народните представи е покровител на овчарите и стадата. Народът разделя годината на два цикъла: летен - от Гергьовден до Димитровден, и зимен - от Димитровден до Гергьовден. Срещу Гергьовден и на самия празник се извършват множество обичаи и обреди, целящи да подсигурят здравето на хората, приплода на животните и опазването на основния животински продукт - млякото. Гергьовден е ден годинак. Така го наричат хората от село Скребатно. В този ден има поверие, че нищо не трябва да се работи, дори и птичките не правят своите гнезда. В навечерието на Гергьовден /5 май-вечерта/ всички моми от селото се събират, правят букети от здравец и ги поставят в глинени съдове /кюп/, пълени с вода, за да престоят в него през нощта. Опяват кюпа с песните:

„Мома бяга по ливаде” и „Мил ветрец” и го скриват под трендафил/роза/, за да престои там през нощта. На следващия ден / 6 май/ всички моми стават много рано, отиват при кюпа изкарват букетите си и проверяват дали всички са там, измиват се с тази „здравекова” вода, закичват се с букетите и опяват отново кюпа със същите песни. След това всички се търкулват в зелена трева за здраве през годината.

33.2. Резултат от оглед на място

неприложимо

33.3. Извършвани до момента реставрации/ консервации/ проекти, свързани с обекта и др. (където е приложимо)

неприложимо

33.4. Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо)

Промотиране, чрез мерки включващи:

- ✓ Включване в туристически маршрут като допълнително периодично събитие в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
- ✓ мерки, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.

II. Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации

Основна роля при планирането на маршрутите играе оценката на туристическия потенциал, в т.ч. потенциал за включване към различни видове туризъм – културен, исторически и т.н. за обектите.

Идентифицирането на туристическите маршрути включва:

- експертна оценка на потенциала на всеки от обектите да се интегрира в различните видове туризъм (културен, еко, СПА, исторически и т.н.)
- идентифициране на най-атрактивните обекти, които да бъдат водещи при формирането на маршрута;
- обособяване на маршрутите по вид на достъпа /напр. автомобил, велосипед/ и др.;

- разработване на основната информация за маршрута: дължина на маршрутите, информация за релефа и вида на трасето, приблизително време за изминаване на съответния маршрут / по видове транспорт – напр. пешеходно, с велосипед и др./, достъп със съответните видове транспорт, съществуващи обекти по маршрутите, маркировка и др.;
- Въз основа на изведените в под-дейност 1.2. препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до туристическите обекти ще бъдат идентифицирани конкретните мерки за съхранение, валоризиране, промотиране и развитие на туристическите обекти на територията на община Гърмен, които ще залегнат при разработването на туристическата програма (Дейност 2).

1. Оценка на потенциала на всеки от обектите да се интегрира в различните видове туризъм (културен, еко, СПА, исторически и т.н.)

За целите на оценката на потенциала на всеки от обектите, включени в регистъра на туристическите обекти на община Гърмен за интеграция в различните видове туризъм, техният потенциал е представен по скалата от 1 до 10 в таблицата по-долу.

Описание на различните видове туризъм, използвани в настоящата част¹:

Културно-познавателен туризъм: обединява следните под-видове: познавателен, развлекателен, образователен, религиозен, фестивален и събитийен туризъм, винен и кулинарен туризъм. Ресурсите за развитие на културния туризъм включват археологически, архитектурни, етнологички, религиозни обекти, исторически забележителности, както и културни институции – музеи, галерии, читалища и културни събития от различно естество, свързани с нематериалната култура, както и „творчески“ туризъм, в който туристите създават култура. Те се характеризират със своето разнообразие, автентичност и уникалност.

Здравен туризъм: Съчетава традиционни, курортни и терапевтични дейности, като *балнеолечение*, рехабилитация и профилактика, с модерни *велнес и спа* програми. Този вид туризъм все по-често се комбинира с други туристически продукти: например – културен, кулинарен, спортен туризъм.

Екотуризм: По своята същност той е „отговорно пътуване до природни места (територии, райони, зони), което съхранява околната среда и поддържа „благополучието на местните жители“ и е в основата на развитието на устойчив туризъм като цяло.

¹ Съгласно НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ, 2014-2030 Г., актуализирана версия от 2017 г.

Селски туризъм: неговата основна цел е да ангажира населението в селата с допълнителен алтернативен бизнес, който няма да ги откъсне от основното им занимание – земеделието и животновъдството. Селският туризъм предоставя добри възможности за създаване на заетост за немалка част от жителите на селата и за повишаване доходите на хората. *Има изключителен потенциал за развитие на територията на община Гърмен, където се наблюдава уникално съчетание на забележителна природа, климат и автентична селска атмосфера, търсени изключително много от чуждестранните туристи.* Селският туризъм, като алтернатива на масовия, от една страна свързва по по-добър начин различните потребности на туристите с природата, културата, историческото наследство, традициите и обичаите, но от друга страна, използва повече уникални и незаменими туристически ресурси.

Приключенски туризъм: включва дейности като подводно сафари и подводна археология, кану, **рафтинг, приключенско, планинско** и шосейно **колхозене, езда, някои видове джип-сафари**, програми за оцеляване, **катерене с планински водач, планински преходи с различна трудност**, вкл. преходи със ски с панти, с бегови ски, със снегоходки или с кучешки впряг, екстремни ски, експедиционен/височинен туризъм към върхове, сноуборд и други.

Велотуризмът: едното му направление е **планинското колхозене**, което може да се счита и за част от приключенския туризъм. Другото направление на велосипедния туризъм – дългите велосипедни маршрути – попада по-скоро в семейството на спортния туризъм, защото при него липсва елементът на риск. *Южното трасе на европейски велосипеден маршрут №13 „Пътя на желязната завеса”, представлява най-дългия път от световното културно-историческо наследство, като веломаршрутът минава и през община Гърмен.*

Спортен туризъм: освен туризъм с цел посещения на спортни събития (неотнормиран за община Гърмен), включва ловен, риболовен туризъм (спортен лов и риболов).

В следващата таблица е оценен потенциалът на всеки от обектите от разработения туристически регистър на община Гърмен за включване в различни видове туризъм по скалата от 0 до 10, където 0 е липса на потенциал, а 10 е изключително висок потенциал. Обектите с оценка 10 в различните туристически направления се идентифицират като основни обекти, които да бъдат използвани за разработване на различните туристически маршрути. Обектите с по-ниска оценка се групират по местоположение и се използват за включване в туристически маршрути, с основни атракции – обектите с най-висок потенциал за привличане на туристи.

Обекти от регистъра	Потенциал за включване в различните основни видове туризъм:						
	Културно-познавателен	Здравен	Еко	Селски	Приключенски	Вело	Спортен
1. Скалното образуване „КОЗИЯТ КАМЪК“	8	0	10	7	10	10	0
2. „Кара таш“ (в превод от турски „черният камък“)							
3. „Али алан“	6	0	6	0	6	0	0
4. Ландшафтно-исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново	10	0	10	8	5	10	5
5. Античен римски град „Никополис ад Нестум“	10	0	5	7	5	8	0
6. Тракийското селище и светилище в местността „Грамадето“ около Гърмен	4	0	4	4	0	0	0
7. Археологически останки от късноантична и средновековна крепост „Свети Архангели“	7	0	8	5	5	0	0
8. Скално светилище "Каялийските скали"	5	0	10	8	8	0	0
9. Дълбокият каньон на река Канина в местност „Синия вир“	0	0	10	5	8	0	5
10. Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	10	0	10	4	0	8	0
11. Резерват „Тъмната гора“	0	0	10	5	10	0	0
12. Лесопарк "Рая"	0	0	9	3	9	5	0
13. КАНИНСКА ЕКОПЪТЕКА	3	0	10	9	9	5	5
14. Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад „Буков дол“	3	0	10	9	10	10	0

Обекти от регистъра	Потенциал за включване в различните основни видове туризъм:						
	Културно-познавателен	Здравен	Еко	Селски	Приключенски	Вело	Спортен
15.Екопътека Ковачевица - местност „Свети Илия“	3	0	10	9	10	10	0
16.Пещера „Маноилова дупка“	0	0	6	0	6	0	0
17.Пещера “Ризова дупка”	0	0	6	0	6	0	0
18.Село Ковачевица – архитектурен резерват	10	0	9	10	3	3	0
19.Село Огняново - огняновски минерални извори	3	10	5	8	3	3	0
20.Село Лещен – автентичен селски курорт	10	0	5	10	3	3	8
21.Музей село Скребатно	10	0	0	3	0	0	0
22.Параклис "Свети Георги" – землището на с. Ковачевица	8	0	8	4	5	0	0
23.Параклис "Света Троица"– землището на с. Ковачевица	8	0	8	4	5	0	0
24.Църква "Свети Никола" – с. Ковачевица	10	0	0	8	0	5	0
25.Църква „Св. Георги“ – с. Гърмен	9	0	0	8	0	5	0
26.Църква "Света Парашкева" – с. Лещен	9	0	0	8	0	5	0
27.Църква „Успение Богородично“ – с. Огняново	6	0	0	6	0	5	0
28.Църква "Св. Димитър" – с. Осиково	8	0	0	7	0	5	0
29.Църква "Св. Димитър" – с. Балдево	8	0	0	7	0	5	0
30.Църква "Света Параскева" – с. Скребатно	7	0	0	7	0	5	0
31.Джамия – с. Долно Дряново	7	0	0	7	0	5	0

Обекти от регистъра	Потенциал за включване в различните основни видове туризъм:						
	Културно-познавателен	Здравен	Еко	Селски	Приключенски	Вело	Спортен
32.МЕЖДУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ „ДА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО,,	10	0	0	10	0	0	0
33.Традиции и местни обичаи	10	0	0	10	0	0	0
34. Веломаршрути	3	2	10	8	10	10	3

Легенда:

	Основен обект
	Допълнителен обект

Съгласно Концепцията за туристическото райониране на страната, община Гърмен попада в район Рила – Пирин, чиято основна специализация е *планински и религиозен туризъм*, със следната разширена специализация:

1. Делови туризъм (MICE);
2. Културен туризъм (всички видове);
3. Планински туризъм (всички видове);
4. Здравен туризъм (всички видове);
5. Религиозен и поклоннически туризъм;
6. Приключенски и екотуризм.

От извършената оценка на потенциала на обектите (културно-исторически, природни обекти на нематериалното културно наследство и т.н.), *като приоритетни специализации* на туризма в община Гърмен, *имащи потенциал за развитие* се открояват два комбинирани видове туризъм с основни обекти/туристически атракции, както следва:

Културно-познавателен и селски туризъм

- Античен римски град „Никополис ад Нестум“ и Вековни чинари (музей на открито) в село Гърмен и Църква „Св. Георги“ – с. Гърмен;
- Ландшафтно-исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново;
- Архитектурен резерват село Ковачевица, вкл. Църква "Свети Николай", Арт Галерия с ателие „Узунова къща“ и Арт Галерия с ателие „Кадема“ и параклисите "Свети Георги" и „Св. Троица“;
- Автентичен селски курорт село Лещен, вкл. Арт Галерия с ателие „Лещен“ и Църква "Света Параскева" – с. Лещен;
- Археологически останки от късноантична и средновековна крепост – „Свети Архангели“ (на 1 км. от село Дъбница), вкл. параклис „Архангел Михаил“ (включен като допълнителен обект, но със значителен потенциал за развитие).

Еко, здравен, приключенски и велотуризм

- Село Огняново - огняновски минерални извори;
- Скалното образувание „КОЗИЯТ КАМЪК“ и „Черната скала“, скално светилище "Каялийските скали", Дълбокият каньон на река Канина в местността „Синия вир“, Поддържан резерват „Тъмната гора“ - землището на село Ковачевица;
- Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)

- Ландшафтно-исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново;
- Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад „Буков дол“, Екопътека Ковачевица - местност „Свети Илия“ в землището на село Ковачевица, Канинска екопътека;
- Веломаршрути – от с. Ковачевица до параклис "Свети Георги" и веломаршрут село Ковачевица - поддържан резерват „Тъмната гора“.

2. Идентифициране на най-атрактивните обекти

В следващите таблици са представени основните и допълнителни туристически обекти на територията на община Гърмен. Те са идентифицирани въз основа на оценката, извършена в т.1 на настоящата част от Доклада. Основните обект са най-атрактивните, притежаващи потенциал за привличане на туристи, интересуващи се от основните направления „културно-исторически и селски туризъм“ и „Еко, здравен, приключенски и велотуризм“, за чието развитие община Гърмен има потенциал. Допълнителните обекти могат да бъдат включени в маршрути, намиращи се в населеното място на основния обект.

2.1. Най-атрактивни обекти в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“

Населено място	Основен обект	Допълнителни обекти, които могат да се включат в маршрут, намиращи се в населеното място на основния обект
село Гърмен	Античен римски град „Никополис ад Нестум“	<ul style="list-style-type: none"> ■ Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито) ■ Църква „Св. Георги“ ■ МЕЖДУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ „ДА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО“ (провежда се веднъж годишно)
село Долно Дряново	Ландшафтно-исторически парк „Градище“	<ul style="list-style-type: none"> ■ Прав Камен – на 5 минути от ландшафтно-историческия парк „Градище“, наляво по стария път за село Долен. ■ Лесопарк „Рая“ в землището на село Долно Дряново (преди праисторическо и тракийско светилище „Градище“) – обект,

Населено място	Основен обект	Допълнителни обекти, които могат да се включат в маршрут, намиращи се в населеното място на основния обект
		включен основно в направление „Еко, здравен, приключенски и велотуризм“
село Ковачевица	Архитектурен резерват село Ковачевица	<ul style="list-style-type: none"> ■ Църква "Свети Николай" ■ Арт Галерия с ателие „Узунова къща“ ■ Арт Галерия с ателие „Кадема“ ■ параклисите "Св. Георги" и „Св. Троица“
село Лещен	Автентичен селски курорт село Лещен	<ul style="list-style-type: none"> ■ Арт Галерия с ателие „Лещен“ ■ Църква "Света Параскева" ■ Глинената къща (на 10 мин. пеша)
село Дъбница		<ul style="list-style-type: none"> ■ Археологически останки от късноантична и средновековна крепост „Свети Архангели“ (на 1 км. от село Дъбница), вкл. Параклис „Архангел Михаил“
село Скребатно		<ul style="list-style-type: none"> ■ Музей - село Скребатно ■ Църква "Света Параскева"
Община Гърмен		<ul style="list-style-type: none"> ■ Традиции и местни обичаи; ■ Традиционна сватба в село Рибново (ноември - март)

2.2. Най-атрактивни обекти в направление „Еко, здравен, приключенски и велотуризм“

Населено място	Основен обект	Допълнителни обекти, които могат да се включат в маршрут, намиращи се в населеното място на основния обект
Село Огняново	огняновски минерални извори	<ul style="list-style-type: none"> ■ Църква „Успение Богородично“
землището на	Скално светилище	<ul style="list-style-type: none"> ■ параклисите "Свети Георги" и „Св.

Населено място	Основен обект	Допълнителни обекти, които могат да се включат в маршрут, намиращи се в населеното място на основния обект
село Ковачевица	"Каялийските скали" Скално образувание „КОЗИЯТ КАМЪК“ и „Черната скала“ Дълбокият каньон на река Канина в местността „Синия вир“	Троица“; ■ Поддържан резерват „Тъмната гора“
	Екопътеки	■ Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад „Буков дол“ ■ Екопътека Ковачевица - местност „Свети Илия“; ■ Канинска екопътека
	Веломаршрути	■ от с. Ковачевица до параклис "Свети Георги"; ■ от село Ковачевица до поддържан резерват „Тъмната гора“
село Гърмен	Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	■ Античен римски град „Никополис ад Нестум“ (обект, включен основно в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“)
село Дъбница		■ Археологически останки от късноантична и средновековна крепост „Свети Архангели“ (на 1 км. от село Дъбница), вкл. Параклис „Архангел Михаил“
село Долно Дряново	Ландшафтно исторически парк „Градище“ - обект, включен в направление	■ Лесопарк „Рая“ в землището на село Долно Дряново (преди праисторическо и тракийско светилище „Градище“)

Населено място	Основен обект	Допълнителни обекти, които могат да се включат в маршрут, намиращи се в населеното място на основния обект
	„Културно-познавателен и селски туризъм“	

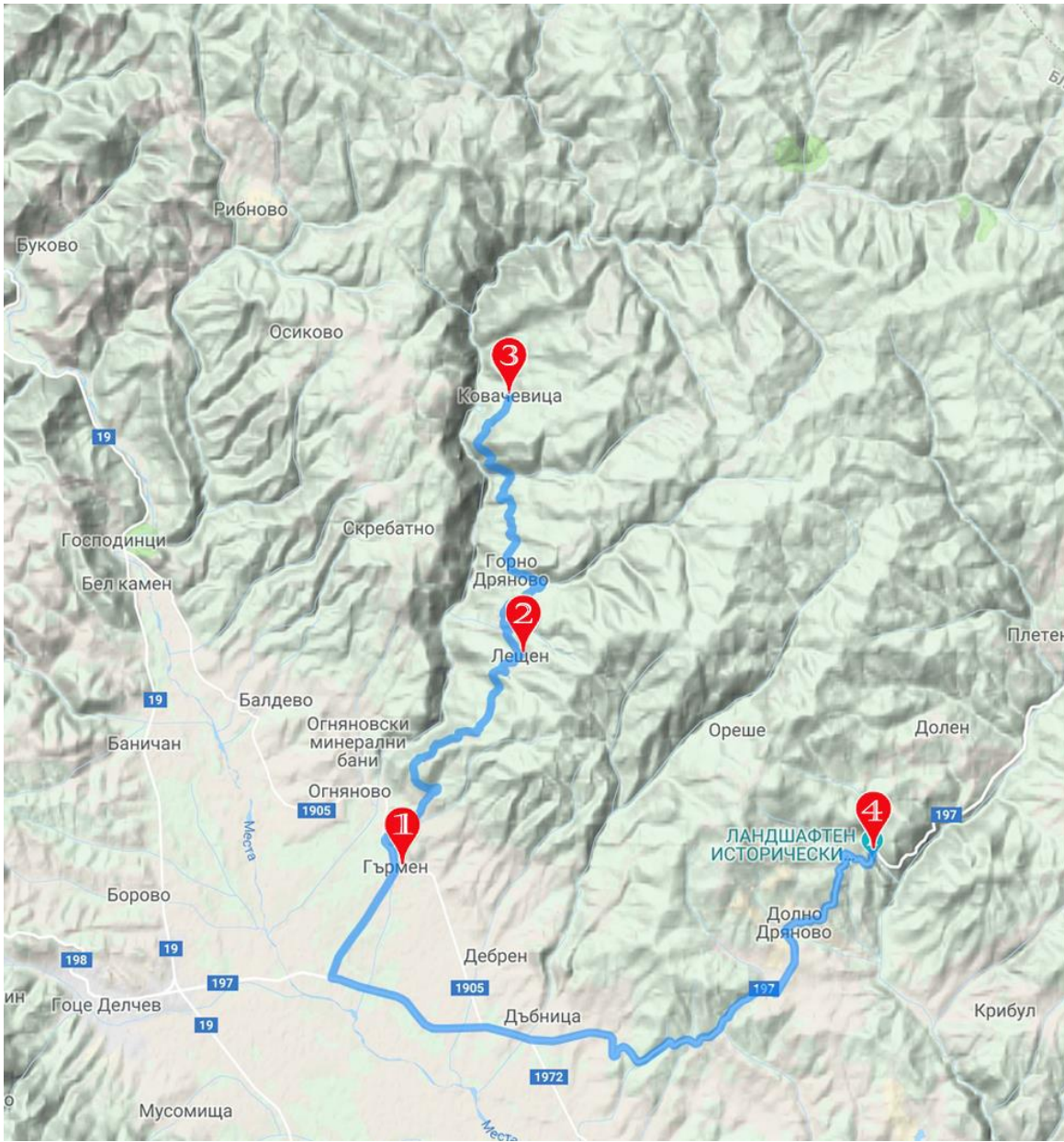
3. Основна информация за разработените маршрути

В настоящата част са разработени основни туристически маршрути, включващи следната основна информация: дължина на маршрутите, информация за релефа и вида на трасето, приблизително време за изминаване на съответния маршрут /по видове транспорт – напр. пешеходно, с велосипед и др./, достъп със съответните видове транспорт, съществуващи обекти по маршрутите и др.

3.1. Основен Маршрут 1: село Гърмен - село Лецен - село Ковачевица - Ландшафтно-исторически парк „Градище“, село Долно Дряново

Туристическа специализация: Културно-познавателен и селски туризъм

Вариант 1 (еднодневен маршрут)	Вариант 2 (двудневен маршрут)
<p>ВРЕМЕТРАЕНЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 5 часа (280 мин.); ■ време за почивка/ обяд: 40 мин.; ■ време за транспорт: 1 час и 20 минути; ■ време за посещение на допълнителните обекти: 1 час и 40 мин. <p>РАЗСТОЯНИЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Общо 48,3 км <p>ВИД ТРАНСПОРТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Автомобилен 	<p>ВРЕМЕТРАЕНЕ - общо за двата дни</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 8 часа (480 мин.); ■ време за почивка/ обяд: 1 час и 40 мин.; ■ време за транспорт: 1 час и 20 минути; ■ време за посещение на допълнителните обекти: 2 часа и 20 мин. <p>РАЗСТОЯНИЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Общо 48,3 км <p>ВИД ТРАНСПОРТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Автомобилен

1. Село Гърмен Античен римски град Никополис ад Нестум

ВРЕМЕТРАЕНЕ
ВРЕМЕ ЗА ПОСЕЩЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ОБЕКТИ ОБЩО: 5 ЧАСА (280 МИН.)
ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА/ ОБЯД: 40 МИН.
ВРЕМЕ ЗА ТРАНСПОРТ: 1 ЧАС И 20 МИНУТИ
ПОСЕЩЕНИЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ ОБЕКТИ: 1 ЧАС И 40 МИН.

РАЗТОЯНИЕ
Общо 48,3 км

ВИД ТРАНСПОРТ
Автомобилен

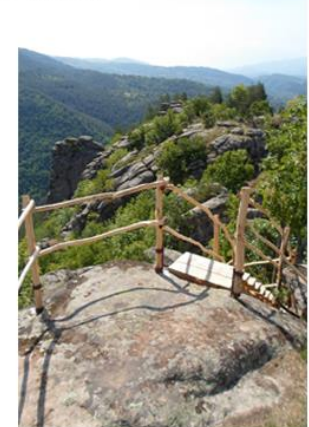
2. Село Лещен

3. Село Ковачевица

4. "Градище"

3.1.1. Маршрут от Вариант 1 (еднодневен маршрут): село Гърмен - село Лещен - село Ковачевица - Ландшафтно-исторически парк „Градище“, село Долно Дряново

Подходящ вид транспорт: автомобил/ автобус

Основна информация за маршрута:

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
№ 1 Начална точка: село Гърмен	Античен римски град „Никополис ад Нестум“	40 минути	туристическа обиколка; аниматор; налични места за хранене и настаняване в село Гърмен
	Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	10 минути	-
село Гърмен – село Лещен: 7,06 км		12 минути	
№ 2 село Лещен (автентичен селски курорт)	Автентични селски къщи	20 минути	■ налични места за хранене и настаняване
	Допълнителен обект: Църква „Света Параскева“	20 минути	-
	Глинената къща (по тясната калдъръмена уличка в дясно след Църква „Света Параскева“)	достигане до обекта: 20 минути общо в двете посоки пеша;	къщата може да бъде наета, подходяща е за нощувки
		10 минути за разглеждане	
	Допълнителен обект: Арт Галерия с ателие	20 минути	■ възможност за закупуване на

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
	„Лещен”		подаръци
село Лещен – село Ковачевица: 7,82 км		16 минути	
№ 3	Църква "Свети Николай", килийно и светско училище, Ковачевската къща, Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафовата и Коювите къщи, Шимеровите къщи	90 минути	<ul style="list-style-type: none"> ■ налични места за хранене и настаняване; ■ възможност за закупуване на подаръци; ■ джип сафари/ офроуд до забележителност и в радиус 30 км.
<i>Архитектурен резерват село Ковачевица</i>	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Узунова къща“	20 минути	-
	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Кадема“	20 минути	-
Почивка за обяд		40 минути	
село Ковачевица – Ландшафтно исторически парк „Градище“: 32,89 км		45 минути	
№ 4	Ландшафтно-исторически парк „Градище“ - археологически останки от праистория, консервирани и експонирани, странни и забележителни	90 минути	<ul style="list-style-type: none"> ■ алпийски атракцион в гората; ■ малък информационен център с водачи; ■ санитарни възли с осигурен достъп; ■ места за лагеруване и
Крайна точка: Ландшафтно исторически парк „Градище“ – село Долно Дряново			

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд.време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
	природни образувания, геоложки кът с красиви мостри на всички каменни видове в района		палатки
	допълнителен обект: „Прав Камен“ - от ландшафтно-историческия парк „Градище“ наляво по стария път за село Долен	достигане до обекта: 10 минути общо в двете посоки пеша разглеждане 10 минути	

Общо времетраене на туристическа обиколка по маршрута:

- време за посещение на основните обекти общо: **5 часа** (280 минути)
- време за почивка/ обяд: **40 минути**
- време за транспорт: **1 час и 20 минути**
- посещение на допълнителните обекти: **1 час и 40 минути**

3.1.2. Маршрут от Вариант 2 (двудневен маршрут): село Гърмен - село Лещен - село Ковачевица - Ландшафтно-исторически парк „Градище“, село Долно Дряново

Подходящ вид транспорт: моторно превозно средство

Настаняване: в село Гърмен/ село Ковачевица/ село Лещен/ село Огняново (село Огняново не е включено в маршрута, но в него има добри условия за настаняване, намира се на 2.39 км – 4 мин. от село Гърмен)

Основна информация за маршрута:

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд.време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
--------------------------------	---------------------	---	----------------------------------

ДЕН ПЪРВИ

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
№ 1 Начална точка: село Гърмен	Античен римски град „Никополис ад Нестум“	40 минути	туристическа обиколка; аниматор; налични места за хранене и настаняване в село Гърмен
	Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	10 минути	-
село Гърмен – село Лещен: 7,06 км		12 минути	
№ 2 село Лещен (автентичен селски курорт)	Автентични селски къщи	30 минути	■ налични места за хранене и настаняване
	Допълнителен обект: Църква „Света Параскева“	20 минути	-
	Глинената къща (по тясната кадъръмена уличка в дясно след Църква „Света Параскева“)	достигане до обекта: 20 минути общо в двете посоки пеша	къщата може да бъде наета, подходяща е за нощувки
	Допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Лещен“	20 минути за разглеждане	■ възможност за закупуване на подаръци
село Лещен – село Ковачевица: 7,82 км		16 минути	
Почивка за обяд в Лещен/ Ковачевица		40 минути	
№ 3 Архитектурен	Църква „Свети Николай“, килийно	120 минути	■ налични места за хранене и

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
резерват село Ковачевица	и светско училище, Ковачевската къща, Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафовата и Коювите къщи, Шимеровите къщи		настаняване
	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Узунова къща“	20 минути	■ възможност за закупуване на подаръци;
	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Кадема“	20 минути	■ джип сафари/ офроуд до забележителности в радиус 30 км.

Времетраене на туристическа обиколка по маршрута – ДЕН 1:

- време за посещение на основните обекти общо: **4 часа** (240 минути)
- време за почивка/ обяд: **40 минути**
- време за транспорт: **28 минути**
- посещение на допълнителните обекти: **2 часа** (120 минути)

ДЕН ВТОРИ

Начална точка: село Ковачевица – Ландшафтно- исторически парк „Градище“: 32,89 км		45 минути	
№ 4			
Крайна точка: Ландшафтно- исторически парк „Градище“ – село Долно Дряново	Ландшафтно- исторически парк „Градище“ археологически останки от праистория, консервирани и експонирани,	240 минути (4 часа) - почивка/ пикник – 60 минути (1 час)	■ алпийски атракцион в гората; ■ малък информационен център с водачи; ■ санитарни възли с осигурен достъп;

Вариант 1 (без пешеходни преходи)	Вариант 2 (с велопреходи)
<p>10 минути (130 мин.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ време за транспорт: 1 час и 36 минути ■ време за посещение на допълнителните обекти: 3 часа и 30 мин. <p>РАЗСТОЯНИЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Общо 54,98 км <p>ВИД ТРАНСПОРТ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Автомобилен 	<ul style="list-style-type: none"> ■ време за велопреходи – ден 1: 30 минути ■ време за велопреходи – ден 2: 2-6 часа в зависимост от темпото и почивките <p>РАЗСТОЯНИЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Общо 31,78 км <p>ВИД ТРАНСПОРТ</p> <p>Велосипед</p>

3.2.1. Маршрут от Вариант 1 (без пешеходни преходи): СПА туризъм – Огняново с кратки посещения на културно исторически забележителности

Подходящ вид транспорт: моторно превозно средство

Основна информация за маршрута:

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
ДЕН ПЪРВИ			
Настаняване в село Огняново	-	-	богато разнообразие от СПА услуги, закрити и открити минерални басейни, в зависимост от избрания хотел за настаняване
<i>пътуване:</i> село Огнянов – село Гърмен: 2.39 км		4 минути	
№ 1 село Гърмен	Античен римски град „Никополис ад Нестум“	40 минути	туристическа обиколка; аниматор; налични места за хранене и

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
			настаняване в село Гърмен
	Допълнителен обект: 10 минути Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)		-
пътуване: село Гърмен - село Огнянов: 2.39 км		4 минути	
Времетраене на туристическа обиколка по маршрута – ДЕН 1:		<ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 40 минути ■ време за транспорт: 8 минути ■ посещение на допълнителните обекти: 10 минути 	

ДЕН ВТОРИ

пътуване: село Огняново – село Ковачевица: 16.46 км		30 минути	
№ 1 Архитектурен резерват село Ковачевица	Църква "Свети Николай", килийно и светско училище, Ковачевската къща	60 минути	<ul style="list-style-type: none"> ■ налични места за хранене и настаняване; ■ възможност за закупуване на подаръци; ■ джип сафари/ офроуд до забележителност и в радиус 30 км.
	Допълнителни обекти: Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафова и Коювите къщи, Шимеровите къщи	60 минути	
	Допълнителен обект: Скалното образувание	60 минути	С джип сафари/ офроуд от село Ковачевица, с

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
	<p>„КОЗИЯТ КАМЪК“ и „Черната скала“</p> <p>Допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Узунова къща“</p> <p>Допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Кадема“</p>	<p>20 минути</p> <p>20 минути</p>	<p>ВЪЗМОЖНОСТ за ПИКНИК.</p> <p>-</p> <p>-</p>
<p>пътуване: село Ковачевица – село Огняново: 16.46 км</p>		30 минути	
<p>Времетраене на туристическа обиколка по маршрута – ДЕН 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 1 час (60 минути) ■ време за транспорт: 1 час (60 минути) ■ посещение на допълнителните обекти: 2 часа и 40 минути (140 минути) 			
ДЕН ТРЕТИ			
<p>пътуване: село Огняново – село Лещен: 8.64 км</p>		14 минути	
<p>№ 1 село Лещен (автентичен селски курорт)</p>	<p>Автентични селски къщи</p> <p>Допълнителен обект: Глинената къща (по тясната калдъръмена уличка в дясно след Църква „Света Параскева“</p>	<p>30 минути</p> <p>достигане до обекта: 20 минути общо в двете посоки пеша;</p> <p>20 минути за разглеждане</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ налични места за хранене и настаняване ■ къщата може да бъде наета, подходяща е за нощувки
<p>пътуване: село Лещен - село Огняново: 8.64 км</p>		14 минути	
<p>Времетраене на туристическа</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните 			

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
обиколка по маршрута – ДЕН 3:		обекти общо: 30 минути	
		<ul style="list-style-type: none"> ■ време за транспорт: 28 минути ■ посещение на допълнителните обекти: 40 минути 	

3.2.2. Маршрут от Вариант 2 (с пешеходни/ вело преходи): СПА туризъм – Огняново с вело преходи до атрактивни природни забележителности

Подходящ вид транспорт: моторно превозно средство + велопреходи

Основна информация за маршрута:

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
--------------------------------	---------------------	--	----------------------------------

ДЕН ПЪРВИ

Настаняване в село Огняново	-	-	богато разнообразие от СПА услуги, закрити и открити минерални басейни, в зависимост от избрания хотел за настаняване
пътуване: село Огняново – село Гърмен: 2.39 км		■ с велосипед: 15 мин	
№ 1 село Гърмен	Античен римски град Никополис ад Нестум	40 минути	туристическа обиколка; аниматор; налични места за хранене и настаняване в село Гърмен

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
	Допълнителен обект: Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	10 минути	-
пътуване: село Гърмен - село Огняново: 2.39 км		■ с велосипед: 15 мин.	
Времетраене на туристическа обиколка по маршрута – ДЕН 1:		<ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 40 минути ■ време за транспорт с велосипед: 30 минути ■ посещение на допълнителните обекти: 10 минути 	
ДЕН ВТОРИ - Велопреход			
Велопреход: село Огняново – село Лещен - село Ковачевица – долината на Канинска река - Огняново: 27.4 км	село Лещен село Ковачевица долината на Канинска река	■ по-долу е представена карта и информация за веломаршрута)	
Времетраене – ДЕН 2:		■ времетраене на велопрехода: 2-6 часа в зависимост от темпото и почивките	

ДЕН ТРЕТИ – само почивка в село Огняново

Подробна информация във връзка с ДЕН 2 - Велопреход: село Огняново – село Лещен - село Ковачевица – долината на Канинска река - Огняново: 27.4 км.

Изходна точка: с. Огняново

Дължина: 27.4 км

Изкачване: 610 м

Ниво на техническа трудност: средно (R1, R2, T3, X)

Физическо натоварване: средно, КФН=5

Продължителност: 2-6 часа в зависимост от темпото и почивките.

Вода: 1-2 л, по пътя има 2-3 чешми

Храна: за половин ден, но при по-бързо темпо не е необходима

Терен:

- асфалт - 19.3 км

- черни пътища - 4.4 км

- пътеки - 3.7 км

Описание на маршрута:

01 (0.0 км) Център- с. Огняново, предимно спускане.

02 (1.4 км) Край на с. Огняново при табелата за с. Марчево. Включване в главния път и продължаване наляво през с. Марчево. Следва се само главната улица.

03 (2.6 км) В края на с. Марчево, преди табелата на с. Гърмен, наляво и нагоре тръгва стръмно пътят към с. Лещен и с. Ковачевица. Има достатъчно пътни табели.

04 (3.3 км) Отляво идва друг път и се слива с нашия. Продължава се напред и нагоре покрай нова ферма. До с. Лещен се следва само асфалтовия път.

05 (9.1 км) Центъра на с. Лещен. Почивка и да **разглеждане село Лещен**. След това се продължава напред по главната улица и се излиза от селото.

06 (11.5 км) Центъра на с. Горно Дряново. Преминане през селото, следвайки главната улица. Напускане на селото и продължаване в посока с. Ковачевица, по асфалтовия път, който първо се спуска към едно дърво, а след това отново се изкачва към архитектурния резерват.

07 (16.8 км) Достигане до с. Ковачевица, по-специално площада с читалището. Почивка/ храна/ разглеждане на с. Ковачевица. Крайна точка, преди връщането обратно към Огняново.

08 (19.3 км) Връщайки се обратно, веднага след дървото, към което сега се спускаме откъм Ковачевица, вдясно от пътя има кръчма/механа. Точно преди нея вдясно тръгва черен път, който минава под постройката – поема се по него. Този път на някои места се е превърнал в пътека, на други е черен път, какъвто е бил и навремето - преди десетилетия това е била основната и пряка връзка между Огняново и Ковачевица. В момента на някои места пътеката е доста

стеснена и обрасла, а има и 2-3 малки свлачища при пресичането на потоци и дерета, които налагат носене на велосипеда на някои места.

09 (19.7 км) Вдясно надолу и вляво нагоре се отклоняват други черни пътища. Продължава се по основния, подсичащ склона път напред и наляво. След малко се достига една колиба.

10 (20.0 км) След колибата пътят се превръща в пътека и влиза в по-гъсти храсталаци.

11 (20.4 км) Наляво и нагоре има друг черен път, пропуска се.

12 (20.6 км) Минава се през малка кариера. Пътят се разделя на три, следва се средния, най-равния.

13 (20.7 км) След кариерата вляво се отклонява занемарен черен път/пътека – пропуска се и се следва основната пътека на право.

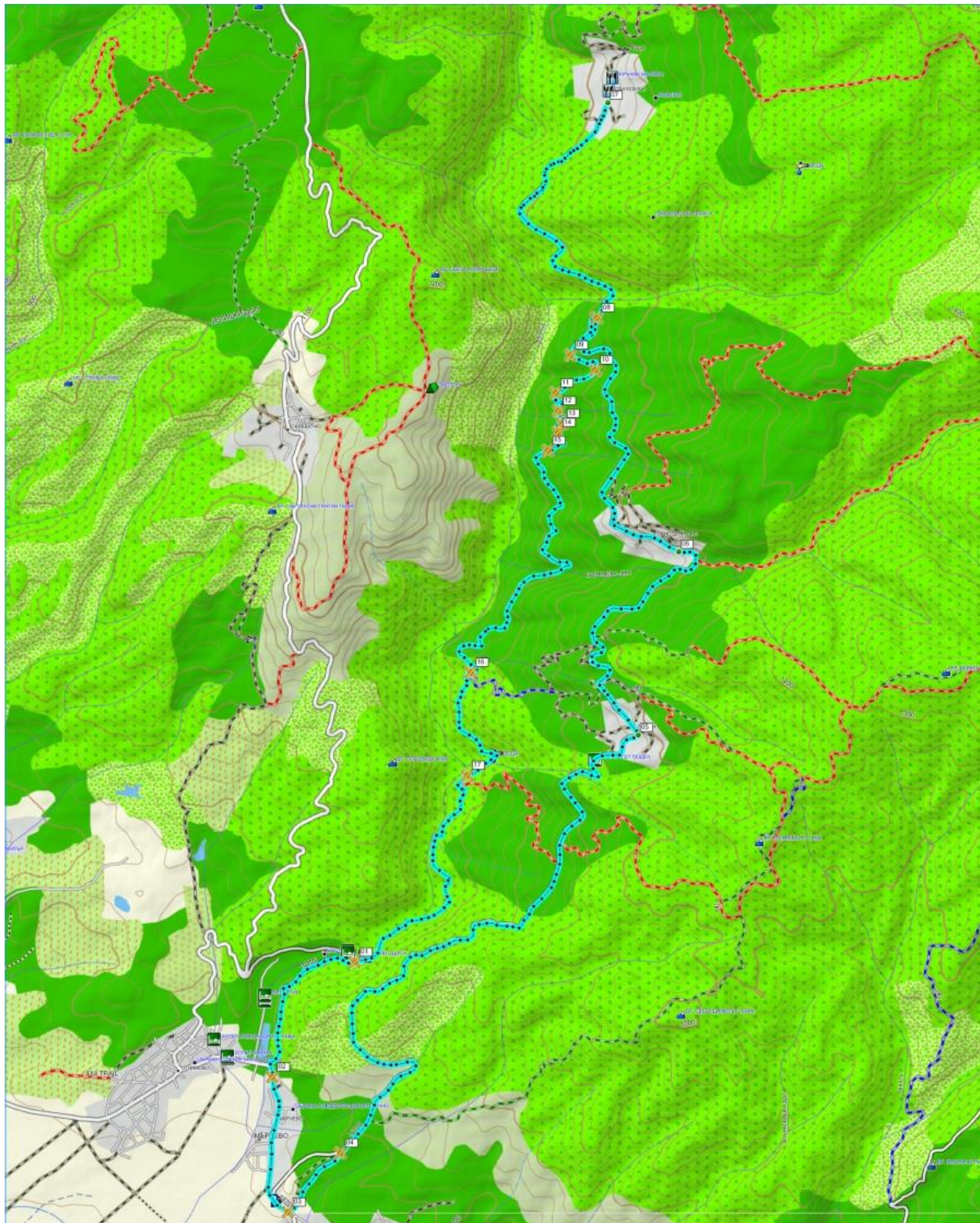
14 (20.8 км) Тук пък има черен път надясно и надолу към градини и ливади – пропуска се и се кара напред.

15 (21.1 км) Отново има отклонение вляво, което се пропуска. Нататък се следва само основната пътека/път, пропуска се евентуални отклонения. На няколко места се пресичат малки дерета и потоци - често там се налага велосипедът да се носи по няколко метра заради малки свлачища. Колкото повече слиза надолу пътеката, толкова повече се превръща в черен път, какъвто е била преди много години. На едно място се минава по дървен мост над един по-голям поток - засега мостът е стабилен и здрав, но след няколко години вече може да не е. Може да се премине през потока вместо по моста - когато не е пълноводен, това не представлява проблем.

16 (24.0 км) Продължава се по черен път, а на това място има разклонения вдясно и надолу (към р. Канина) и вляво и нагоре (към с. Лещен). Продължава се напред по средния път, който е с най-малък наклон, в посока Огняново (юг).

17 (25.2 км) Вляво има черен път нагоре в посока Лещен. Продължава се на право покрай реката и след още 2 км се достига село Огняново.

**Карта на Велопреход - село Огняново – село Лещен - село Ковачевица –
долината на Канинска река - Огняново: 27.4 км.**

3.3.Маршрут 3: село Ковачевица - Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги"

Туристическа специализация: Еко, приключенски и велотуризм в комбинация с културно-познавателен и селски туризм

Подходящ вид транспорт: велосипед/ пешеходен

Вариант 1 (двудневен/ тридневен маршрут)

ВРЕМЕТРАЕНЕ общо за двата дни

- време за посещение на основните обекти общо: 3 часа (180 мин.)
- време за посещение на допълнителните обекти: 1 час.
- време за велопреход – ден 2: 1-2 часа в зависимост от темпото и почивките

РАЗСТОЯНИЕ

- Общо 7,2 км велопреход

ВИД ТРАНСПОРТ

- велосипед

Основна информация за маршрута:

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд.време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
ДЕН ПЪРВИ			
Настаняване в село Ковачевица	Църква "Свети Николай", килийно и светско училище, Ковачевската къща, Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафовата и Коювите къщи, Шимеровите къщи Арт Галерия с ателие „Узунова къща Арт Галерия с ателие „Кадема“	180 минути	<ul style="list-style-type: none"> ■ налични места за хранене и настаняване; ■ възможност за закупуване на подаръци; ■ джип сафари/ офроуд до обекти в радиус 30 км.

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Инд. време за посещение/ за достигане до точка	Допълнителни туристически услуги
	Допълнителен обект: Скалното образувание „КОЗИЯТ КАМЪК“ и „Черната скала“	60 минути	■ С джип сафари/ офроуд от село Ковачевица, с възможност за пикник.
Времетраене на туристическа обиколка по маршрута – ДЕН 1:		<ul style="list-style-type: none"> ■ време за посещение на основните обекти общо: 180 минути ■ посещение на допълнителните обекти: 60 минути 	
ДЕН ВТОРИ - Велопреход			
Велопреход: село Ковачевица - Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад „Буков дол“: 7.2 км	параклис "Свети Георги"; водопад Буков дол	■ по-долу е представена карта и подробна информация за веломаршрута)	
Времетраене – ДЕН 2:		■ времетраене на велопрехода: 1-2 часа в зависимост от темпото и почивките	

ДЕН ТРЕТИ – по желание: може да бъде използван джип сафари/ офроуд до обекти в радиус 30 км. или почивка в селото на настаняване.

Подробна информация във връзка с ДЕН 2 - Велопреход: Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги": 7.2 км.

Изходна точка: с. Ковачевица

Дължина: 7.2 км

Изкачване: 300 м

Ниво на техническа трудност: средно (R1, R2, T3)

Физическо натоварване: средно, КФН=5

Продължителност: 1-2 часа в зависимост от темпото и почивките

Вода: 0.5-1 л, по маршрута има чешми само в близост до селото

Храна: не е необходима

Терен:

- асфалт - 1.0 км
- черни пътища - 4.3 км
- пътеки - 1.9 км

Описание на вело преход до параклис "Свети Георги"

001 (0.18 км) – От центъра на Ковачевица (който е в началото на селото) се навлиза по главната улица между къщите. Следва се главната улица и се излиза от селото по черен път.

002 (0.7 км) - След ляв завой с чешма, вляво се отклонява черен път надолу, продължава се по черния път вдясно и нагоре. Някога е бил асфалтов, на повечето места все още има остатъци от тази настилка. Следва се само този основен път. В т.003 (1.0 км) се пропуска по-малък черен път вляво, в т.004 (1.1 км) стръмен път вдясно и нагоре пропуска се още 2 подобни отбивки.

005 (2.4 км) – Вдясно и нагоре се отклонява широк черен път – поема се по него.

006 (3.2 км) – Отляво и отгоре има друг черен път – продължава се направо и нагоре.

007 (3.5 км) – Надясно и надолу има черен път, пропуска се и се продължава изкачването по основния.

008 (4.0 км) – Достига се голямо кръстовище на черни пътища. Основните два са наляво и нагоре, продължава се направо/леко вдясно по не толкова широк, но все пак ясен черен път с наклон леко надолу.

009 (4.1 км) – Пътят продължава със завой наляво, отклонява се по затревен, слабо забележим черен път надясно и започва спускане през красиви ливади. Внимание за дълбоки дупки по пътя.

010 (4.7 км) – Пътят се раздвоява, продължава се надясно и надолу.

011 (4.8 км) - На поредната поляна пътят продължава наляво и следва кратко, стръмно изкачване. Надясно има пътека.

012 (4.9 км) – Пътеката идва отляво, а пътят продължава наляво и нагоре, но прилича повече на широка пътека. На места изкачването е доста стръмно.

013 (5.3 км) – Достига се до ловджийски заслон. Още малко по-нагоре е параклисът Свети Георги.

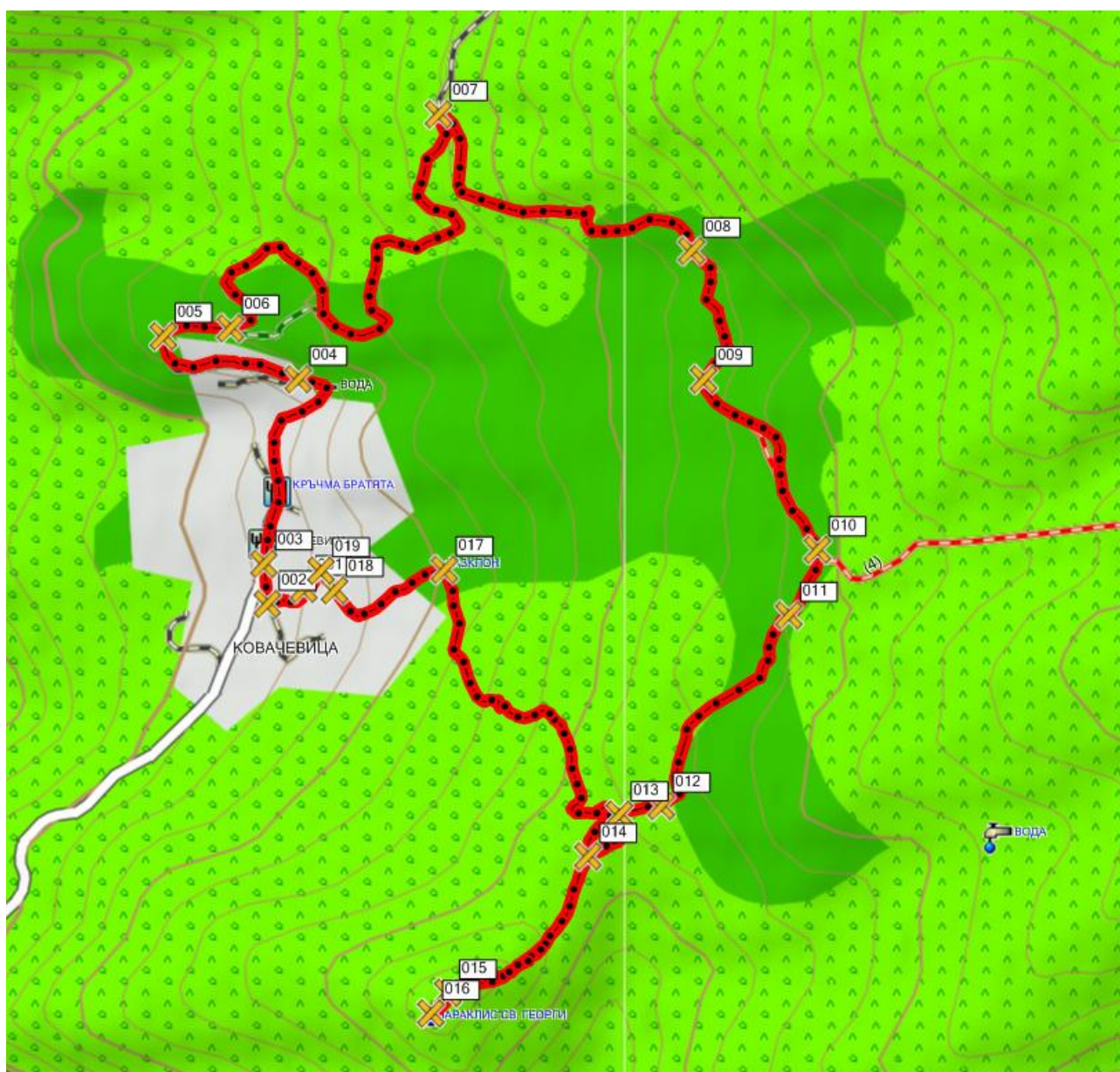
014 (5.4 км) – Достига се до параклис „Св. Георги“. Тук е мястото за тръгване в обратна посока. При желание за спускането може да се сложи допълнителна защитна екипировка. Връщане обратно по широката пътека до т. 012.

015 (5.9 км) – Продължава се наляво по пътеката към Ковачевица, има и табела.

016 (6.8 км) – Излиза се на черен път над селото. Продължава се по него наляво и надолу. Настилката е калдъръм, пътят е доста стръмен, след дъжд може да е и хлъзгав.

017 (7.1 км) – Влизане в селото.

Карта на Велопреход - село Ковачевица – параклис "Свети Георги": 7.2 км.

III. Мерки за съхранение, валоризиране, промотиране и развитие на туристическите обекти на територията на община Гърмен (под-дейност 1.3)

В резултат на проучването на туристическите ресурси на община Гърмен, за всеки от обектите са направени препоръки за валоризация/ съхранение/ промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта (където е приложимо) в част I на настоящия доклад.

1. Мерки за съхранение, валоризиране и развитие на обектите

Въз основа на оценения потенциал за развитие на туристическите обекти, препоръчителните мерки за съхранение, валоризиране и развитие са обобщени в следващата таблица. Мерките за промотиране трябва да бъдат комплексни за дестинация Гърмен и двете основни туристически специализации и са посочени в следващата точка на настоящата част:

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)
1. Скалното образувание „КОЗИЯТ КАМЪК“			<ul style="list-style-type: none"> ■ Предотвратяване на иманярските набези в местността „Козият камък“ (поставяне на предупредителни табели) ■ По-нататъшни археологически проучвания на мегалитното светилище „Кара таш“. ■ Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдых, поставяне на указателни табели и т.н. ■ Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ 3D заснемане на „КОЗИЯТ КАМЪК“; ■ включване в рекламен филм;
2. „Кара таш“ (в превод от турски „черният камък“)			
3. „Али алан“			<p>Продължаване на историческите проучвания на обекта, за да се определи значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта.</p>
4. Ландшафтно исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново			<ul style="list-style-type: none"> ■ Препоръки за светилището в местността „Градище“: Необходимо е да се направят квалифицирани физични и геоложки проучвания с прилагане на подходяща специализирана апаратура и методики поне на централната тройка хълмове. Желателно е тези проучвания да предхождат археологическите разкопки. Поради евентуалната връзка на Светилището с българския епос Веда Словена в района следва да бъдат направени и сериозни етнографски и лингвистични изследвания. След съответните проучвания, разкопки, консервация и подходяща подготовка Светилището при село Долно Дряново <i>би могло да се превърне в един от най-атрактивните обекти за културен туризъм на Балканския полуостров</i>

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)
			<ul style="list-style-type: none"> ■ Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в основно направление културно-познавателен туризъм и допълнително направление „еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ 3D заснемане на обекта; ■ включване в рекламен филм
5. Античен римски град „Никополис ад Нестум“			<p>Поддържане на обекта и инфраструктурата за туристически посещения, които са в добро състояние. Специфични дейности за промотиране (организиране на средновековни фестивали/ исторически възстановки и т.н., свързани с историята на обекта) ще засилят интереса на потенциалните туристи.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в основно направление културно-познавателен туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ 3D заснемане на обекта; ■ за обекта има заснет рекламен филм, който може да бъде включен в общ филм за дестинацията Гърмен;
6. Тракийското селище и светилище в местността „Грамадето“ около Гърмен			<p>Предприемане на археологически и исторически проучвания на обекта, за да се определи значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта.</p>

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
7. Археологически останки от късноантична и средновековна крепост „Свети Архангели“			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>Интересен исторически обект, върху който са извършвани археологически проучвания в далечното минало, но не са предприети мерки за реставрация и консервация на крепостта. Продължаване на археологическите проучвания на късноантичната и средновековна крепост Градище, известна като „Свети Архангели“, местността на катакомбата (параклисът „Свети Архангел Михаил“), за да се определи значението му и да се преценят по-нататъшните мерки свързани с обекта (съхранение, реставрация и консервация, подобряване на достъпа, включването му в различни маршрути и протиране). Поставяне на информационна табела до параклис „Свети Архангел Михаил“, както и обозначаване на маршрут за достъп. Изграждане на място за отдих в близост до параκлиса. Предотвратяване на иманярските набези (поставяне на предупредителни табели)</p>
8. Скално светилище "Каялийските скали"			<p>Скалното светилище "Каялийските скали" е регистрирано през 2006 г. при теренните обхождания в рамките на комплексната научна експедиция "Тракийски светилища от Западните Родопи, Пирин и Рила", необходими са още исторически/ археологически проучвателни дейности за обекта, за да се определят правилни реставрационни/ консервационни и др. мерки. Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ 3D заснемане на обекта; ■ включване в рекламен филм;
9. Дълбокият каньон на река Канина в местността „Синия вир“			<p>Подобряване достъпа до обекта, чрез обособяване на пътеки, места за отдих, поставяне на указателни табели и т.н.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.: <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ включване в рекламен филм
10.Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в общ туристически маршрут заедно с основен обект за посещение - Античен римски град Никополис ад Нестум, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ включване в рекламен филм;
11.Резерват „Тъмната гора“ (поддържан резерват)			<p>Подобряване достъпа до обекта, чрез поставяне на указателни табели за достъп до него и информационни табели.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски туризъм“, пешеходни турове с природо-познавателен характер, във връзка с наличието на редки растителни и животински видове със

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>защитен статут по Закона за биологичното разнообразие, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ за обекта има заснет рекламен филм, които може да бъде включен към общ рекламен филм за дестинация Гърмен;
12.Лесопарк "Рая"			<p>Лесопаркът се стопанисва от ДГС "Гърмен" и всички мерки за неговата поддръжка и подобряване се извършват от ДГС. Община Гърмен може да го промотира чрез мерките, насочени към популяризиране на дестинация Гърмен, вкл. към всички атрактивни туристически обекти, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ.</p>
13.КАНИНСКА ЕКОПЪТЕКА			<p>Подобряване и поддръжка на еко-пътеката, поставяне на указателни табели, обособяване на нови места за отдих и рехабилитация на съществуващите, които са в лошо състояние.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ вело туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ включване в рекламен филм;
14.Екопътека Ковачевица - параклис "Свети Георги" - водопад „Буков дол“			<p>Поддръжане, поставяне на нови указателни табели, обособяване на места за отдих.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>VELO туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;</p>
15.Екопътека Ковачевица - местност „Свети Илия“			<p>Поддържане, поставяне на нови указателни табели, обособяване на места за отдих.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление еко/ приключенски/ вело туризъм, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
16.Пещера „Маноилова дупка“			<p>Пещерата е недостъпна за посещения. Не се препоръчва проникване без опитен водач в пещерните галерии от неспециалисти и лица без опит в пещерното дело, в тази връзка не е извършен оглед на място и не могат да бъдат дадени препоръки за обекта.</p>
17.Пещера “Ризова дупка”			<p>Пещерата е недостъпна за посещения. Не се препоръчва проникване без опитен водач в пещерните галерии от неспециалисти и лица без опит в пещерното дело, в тази връзка не е извършен оглед на място и не могат да бъдат дадени препоръки за обекта.</p>
18.Село Ковачевица – архитектурен резерват			<p>В програмата на Националния институт за паметниците на културата са заложили мероприятия за популяризиране и опазване на архитектурното наследство на резервата Ковачевица.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ включване в рекламен филм;
19.Село Огняново - огняновски минерални извори			<p>Община Гърмен е предприела необходимите мерки за подобряване на достъпа до мирата, за рехабилитация на свлачището до едно от тях.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление „Здравен туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ включване в рекламен филм;
20.Село Лещен – автентичен селски курорт			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут, в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ; ■ включване в рекламен филм;
21.Музей село Скребатно			<p>Поддръжка на обекта.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;</p>
22.Параклис "Свети Георги" – землището на с. Ковачевица			<p>Поддръжка на обекта.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм/ еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
23.Параклис "Света Троица"– землището на с. Ковачевица			<p>Подобряване на достъпа до обекта.</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм/ еко туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
24.Църква "Свети Никола" – с. Ковачевица			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
25.Църква „Св. Георги” – с. Гърмен			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
26.Църква "Света Параскева" – с. Лещен			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
27.Църква „Успение Богородично” – с. Огняново			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
28.Църква "Св. Димитър" – с. Осиково			<p>Промотиране като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата част от Доклада.</p>
29.Църква "Св. Димитър" – с.			<p>Промотиране като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата</p>

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
Балдево			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>част от Доклада.</p>
30.Църква "Света Параскева" – с. Скречатно			<p>Промотиране чрез мерките, посочени в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на част III в настоящия документ, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнителен обект в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ;
31.Джамия – с. Долно Дряново			<p>Промотиране като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата част от Доклада.</p>
32.МЕЖДУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН ФЕСТИВАЛ ДА ПЕЕМ И ТАНЦУВАМЕ ЗАЕДНО			<p>Промотиране на фестивала като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата част от Доклада, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнително периодично събитие в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ.
33.Традиции и местни обичаи			<p>Промотиране като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата част от Доклада, в т.ч.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Включване в туристически маршрут като допълнително периодично събитие в направление „Културно-познавателен и селски туризъм“, съгласно идентифицираните туристически маршрути в част II

Обекти от регистъра	Включен в туристическо направление:		Основни препоръчителни мерки за:
	Културно-познавателен и селски туризъм	Еко, здравен, приключенски и велотуризм	
			<p>Съхранение, валоризиране и развитие, промотиране (мерките за всеки от обектите са представени по-подробно в част I РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОУЧВАНЕ НА ОБЕКТИТЕ (СПЕЦИФИКАЦИЯ, ИСТОРИЧЕСКИ ДАННИ И ДР.), т. „Препоръки за валоризация, съхранение и промотиране, в т.ч. подобряване на достъпа до обекта /където е приложимо/“ за всеки от обектите)</p> <p>Идентификация на туристически маршрути, включващи знакови и атрактивни дестинации на настоящия документ.</p>
34. Веломаршрути			<p>Поставяне на указателни и информационни табели, обособяване на места за отдих, поддръжка на маршрутите.</p> <p>Промотиране като част от туристическа дестинация Гърмен, съгласно мерките описани в т.2 Общи препоръки и мерки за промотиране на настоящата част от Доклада.</p>

Легенда

	Основен обект
	Допълнителен обект

2. Общи препоръки и мерки за промотиране

Въз основа на оценения потенциал за развитие на туризма в двете основни специализации - комбинирани направления:

- „Културно-познавателен и селски туризъм“ и
- „Еко, здравен, приключенски и велотуризм“,

мерките за промотиране трябва да бъдат комплексни за двете специализации, а не за обектите по отделно, в тази връзка могат да бъдат предприети следните индикативни мерки:

- Възстановяване функционирането на Туристическите информационни центрове (в село Огняново и село Дъбница), които да бъдат пряко ангажирани за популяризиране на Гърмен като туристическа дестинация.
- Разработване на промоционални/ рекламни материали (туристически каталог, кратки брошури за двете основни туристически специализации/ по маршрути) и разпространение в местата за настаняване в община Гърмен, в ТИЦ и в места за настаняване в съседни общини (Гоце Делчев) и т.н.
- **3D заснемане на обекти**, за които е идентифицирано като подходяща иновативна промоционална мярка, в т.ч.:
 - ✓ Скално образувание „Козият камък“;
 - ✓ Ландшафтно-исторически парк „Градище“/ конкретни обекти/ части/
 - ✓ Античен римски град Никополис ад Нестум
 - ✓ Скално светилище "Каялийските скали"
- **Заснемане на рекламен филм**, който включва основни атрактивни туристически обекти, идентифицирани в т.2 Идентифициране на най-атрактивните обекти на част II в настоящия документ, както следва:
 - Скално образувание „КОЗИЯТ КАМЪК“
 - Ландшафтно-исторически парк „Градище“ в землището на село Долно Дряново
 - Античен римски град „Никополис ад Нестум“ - за обекта има заснет рекламен филм, който може да бъде включен в общия филм за дестинацията Гърмен (<https://www.youtube.com/watch?v=sioo4PwV5Nw>)
 - Скално светилище "Каялийските скали"
 - Дълбокият каньон на река Канина в местността „Синия вир“
 - Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)
 - Резерват „Тъмната гора“ (поддържан резерват) - за обекта има заснет рекламен филм, който може да бъде включен в общия филм за дестинацията Гърмен. Филм за Поддържан резерват „Тъмната гора“,

заснет в рамките на проект № DIR-5113325-5-94: Дейности по устойчиво управление на резерват „Соколата“, резерват „Конгура“, резерват „Али ботуш“, резерват „Ореляк“ и поддържан резерват „Тъмната гора“, с бенефициент Регионалната инспекция по околната среда и водите – Благоевград. ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ПРОДУЦЕНТ: Биота Филмс

- Село Ковачевица – архитектурен резерват
- Село Огняново - огняновски минерални извори
- Село Лещен – автентичен селски курорт
- Екопътеки
- Разработване и популяризиране на туристически сайт „Дестинация Гърмен“, включващ всички туристически обекти със снимков и видео материал, маршрути за посещения, вкл. карти, места за настаняване, мултиезичен превод на информацията и т.н.
- Публикуване на рекламна информация за дестинация Гърмен в регионални/ национални медии (предимно он-лайн).
- Пилотна обиколка на избраните маршрути, като вид промоционална мярка – предвидена по проект „Дестинация за всички“ по Договор за субсидия: V2.6с.09/28.09.2017 „Инициатива за подобряване капацитета и достъпа до туристически дестинации в трансграничния район“, „Дестинации за всички“;
- Участие на Община Гърмен в туристически изложения (Актуални покани за туристически изложения се публикуват на официалната страница на Министерство на туризма в секция „Изложения“: <http://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/v-bulgariya>)
- **Включване на Община Гърмен** в новосъздадената (с регистрация от 27.09.2018) **Организация за управление на Рило-Пирински туристически район**. Организациите за управление на туристическите райони извършват дейности, свързани с формиране на регионални туристически продукти и осъществяване на регионален маркетинг и реклама на определена територия - туристически район.

В ОУТР могат да членуват туристически сдружения, вписани в Националния туристически регистър, общински и областни администрации, научни организации, институти и училища в областта на туризма, сдружения на потребителите и други институции и организации, чието седалище или място за извършване на дейността е на територията на туристическия район, национални, общински и регионални музеи, национални и природни паркове, намиращи се на територията на района. Организациите

за управление на туристическите райони са юридически лица, които се учредяват и регистрират по реда на Закона за туризма.

Основни дейности на ОУТР, насочени към развитието на туризма в туристическия район, в който попада и Община Гърмен:

- ✓ Разработване и прилагане на маркетингова стратегия на туристическия район в съответствие с националната маркетингова стратегия;
- ✓ Осъществяване на дейности по изграждане на бранд, връзки с обществеността и реклама на туристическия район;
- ✓ Организиране и подпомагане дейността на туристическите информационни центрове в района;
- ✓ Разработване и прилагане на стратегия за развитие на туризма, продуктови стратегии и годишни планове за развитие на туризма на територията на туристическия район в съответствие с Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма;
- ✓ Реализиране на проекти по програми на Европейския съюз;
- ✓ Създаване и поддържане на база данни за туризма в района - част от Единната система за туристическа информация;
- ✓ Провеждане на дейности по обучение и повишаване качеството на туристическите услуги;
- ✓ Подпомагане разработването, въвеждането и прилагането на доброволни системи за оценяване качеството на туристическите услуги и устойчивото развитие на туристическия район

IV. Организиране на пилотна обиколка на избраните маршрути за група от 25 представители на общините Гърмен и Тасос, като вид промоционална туристическа мярка (под-дейност 1.4)

При планиране на пилотната обиколка са използвани идентифицираните туристически маршрути (под-дейност 1.3).

Основни компоненти при организацията на пилотната обиколка:

Цел на обиколката: *Представяне на основните забележителности на Община Гърмен с цел промотирането и като туристическа дестинация*

УЧАСТНИЦИ:

- от ГЪРЦИЯ (с осигуряване на нощувка за сметка на Изпълнителя)
- от БЪЛГАРИЯ

Профил на участниците: *пилотната обиколка е част от промоционалните дейности на туристическа дестинация Гърмен, участниците са лица, представляващи организации, чрез които информация за забележителностите може да достигне до потенциални туристи.*

Индикативен профил участниците от Община Гърмен:

- Служители от общинската администрация, работещи в областта на туризма/ екипа по проекта
- Представители на местни (или регионални) медии
- Туристически агенти/ представители на туристически агенции/ други лица, занимаващи се с организирани посещения на туристически обекти (екскурзоводи, аниматори и др.)

Индикативен профил участниците от Община Тасос:

- Служители от общинската администрация, работещи в областта на туризма/ екипа по проекта, външни изпълнители по проекта Представители на местни медии
- Представители на местната организация по туризма
- Туристически агенти/ представители на туристически агенции/ други лица, занимаващи се с организирани посещения на туристически обекти (екскурзоводи, аниматори и др.)

ОСНОВЕН МАРШРУТ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ОБИКОЛКА

село Гърмен - село Лещен - село Ковачевица - Ландшафтно-исторически парк „Градище“, село Долно Дряново – Огняновски минерални извори

ВРЕМЕТРАЕНЕ:

време за посещение на основните обекти общо: 5 часа (280 мин.)

време за почивка/ обяд: 40 мин.

време за транспорт: 1 час и 20 минути

време за посещение на допълнителните обекти: 1 час и 40 мин.

РАЗСТОЯНИЕ:

Общо 48,3 км

ВИД ТРАНСПОРТ

Автомобилен, осигурен от Изпълнителя

За организацията на пилотната обиколка е разработена цялостна програма на български (Приложение 3.1) и английски език (Приложение 3.2) за избрания маршрут, както и Карта на маршрута – на български и английски език (Приложение 5.1 и Приложение 5.2.). Разработена е и подробна програма, съдържаща цялата информация за обектите от маршрута, която ще бъде представено от гид по време на пилотната обиколка (Приложение 4). Програмата е съгласувана предварително с Възложителя, месец преди планираната дата.

Таблица 1 Пловна програма на пилотната обиколка

ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА МАРШРУТА			
Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Индикативно време за посещение/ за достигане до точка	ЧАС ПО ПРОГРАМА
№ 1 Начална точка: село Гърмен	Античен римски град „Никополис ад Нестум“	40 минути	10:30 – 11:20
	Вековни чинари в село Гърмен (музей на открито)	10 минути	
с.Гърмен – с.Лещен: 7,06 км		12 минути	11:20 – 11:35
№ 2 село Лещен (автентичен	Автентични селски къщи	20 минути	11:35 – 11:55
	Допълнителен обект: Църква "Света Парашкева"	20 минути	

ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА МАРШРУТА

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Индикативно време за посещение/ за достигане до точка	ЧАС ПО ПРОГРАМА
селски курорт)	Глинената къща (по тясната калдъръмена уличка в дясно след Църква „Света Параскева“	достигане до обекта: 20 минути общо в двете посоки пеша 10 минути за разглеждане	11:55 – 12:15
	Допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Лецен“	20 минути	
с.Лецен – с.Ковачевица: 7,82 км		16 минути	11:15 – 12:30
Обяд: Къща „Братята“		40 минути	12:30 – 13:10
№ 3 Архитектурен резерват село Ковачевица	Църква "Свети Никола", килийно и светско училище, Ковачевската къща, Дишляновата къща, Шумаревата и Пиларевата къщи, Гюзлевата, Сарафовата и Коювите къщи, Шимеровите къщи	90 минути	13:10 – 14:40
	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Узунова къща“	20 минути	
	допълнителен обект: Арт Галерия с ателие „Кадема“	20 минути	
с.Ковачевица – Ландшафтно исторически парк „Градище“: 32,89 км		45 минути	14:40 – 15:25
№ 4 Ландшафтно исторически парк „Градище“ – с. Долно	Ландшафтно-исторически парк „Градище“ - археологически останки от праистория, консервирани и експонирани, странни и забележителни природни образувания, геоложки	60 минути	15:25 – 16:25

ОСНОВНА ИНФОРМАЦИЯ ЗА МАРШРУТА

Точка от маршрута и разстояния	Обекти за посещение	Индикативно време за посещение/ за достигане до точка	ЧАС ПО ПРОГРАМА
Дряново	кът с красиви мостри на всички каменни видове в района (алхийски атракцион в гората; малък информационен център с водачи)		
	допълнителен обект: „Прав Камен“ - от ландшафтно-историческия парк „Градище“ наляво по стария път за село Долен	достигане до обекта: 10 минути общо в двете посоки пеша разглеждане 10 минути	
„Градище“ – Огняново: 20 км		20 минути	16:25 – 16:45
Крайна точка: Село Огняново	огняновски минерални извори - Мирата	30 минути	16:45 – 17:15

Разработени са покани за участниците, съдържащи планираната продължителност на обиколката, дата, място и час на началото и т.н. на български и гръцки език (Приложение 2.1 и 2.2.).

Снимков и текстови материал от събитието, което ще бъде проведено на 19.10 ще се предостави на местните туристически обекти (хотели и др.), както и ще се обобщи за публикуване на уебсайтовете на местните туристически обекти и общината, с цел повишаване информираността на гостите относно туристическите маршрути в региона.

V. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: База данни (Excel регистър) на туристическите ресурси на територията на Община Гърмен, в т.ч. текстови и визуални данни - в ексел регистъра са създадени връзки към визуални данни към всеки от обектите (където е приложимо) – създаден снимков масив по структурата на Excel регистър на туристическите обекти – само на електронен носител

Приложение 2: ПОКАНА ЗА УЧАСТИЕ В ПИЛОТНА ТУРИСТИЧЕСКА ОБИКОЛКА В ОБЩИНА ГЪРМЕН – на български и английски език;

Приложение 3: Кратка ПРОГРАМА И МАРШРУТ НА ПИЛОТНА ТУРИСТИЧЕСКА ОБИКОЛКА В ОБЩИНА ГЪРМЕН– на български и английски език;

Приложение 4: Подробна ПРОГРАМА И МАРШРУТ НА ПИЛОТНА ТУРИСТИЧЕСКА ОБИКОЛКА В ОБЩИНА ГЪРМЕН– на български език

Приложение 5: Карта на маршрута – на български и английски език